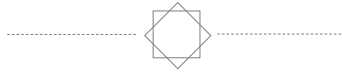

<https://www.doi.org/10.31918/twejer.2361.08>

e-ISSN (2617-0752)

p-ISSN (2617-0744)

پهوشی په‌روه‌رده و فیترکردن له پاریزگای هه‌ولیر ۱۹۹۴-

۱۹۹۸

لیکولینه‌وه‌یه‌کی میژووییه

پ. ی. د. کامهران محهمه‌د حاجی

نورمان نوری عبدالله

زانکوی سه‌لاحه‌ددین / کولیتی ئاداب / به‌شی میژوو

comKamaran.haji@su.edu.krd

Normannooriabdullah94@gmail

پوخته

پهروهده يه کيکه له بزوينه ره کانی کومه لگه و نيشانه و درخسته ی ئاستی رۆشن بيرييه، پيشکه وتنی هر کومه لگه يه کيش وابه سته يه به به پيشکه وتنی کهرتی پهروهده، به لام له گهل ئه وه شدا لايه نه کانی دیکه ی وهکو لايه نی سیاسی و ئابووری کاریگه ریی دیاریان له سهر بارودوخ و رهوشی پهروهده هه یه، به جوریک چهنده ئه م لايه نانه له ئاستی به رزدا بن کاریگه ریی باش جیده هیلن له سهر پهروهده، به پیچه وانه شه وه.

ئه و بارودوخه سیاسییه ی له دوی سالی ۱۹۹۴، به هوی سه ره له دانی کیشه ی نیوان پارتیه سیاسییه کان له باشووری کوردستان هاته ئاراهه، کاریگه ریی نه رینی له سهر هه موو بواره کان دروستکرد، کهرتی پهروهده ش له و کاریگه ریییه به دهر نه بوو، هه ربویه ئاماده کردنی توژیینه وهیه کی زانستی دهر باره ی (رهوشی پهروهده و فیترکردن له پاریزگای هه ولیتر ۱۹۹۴-۱۹۹۸)، زور گرنگ و پیویست بوو، له سهر بنچه ی شیکردنه وه و تیپرامانی وردی سه رچاوه کان.

ئه م توژیینه وهیه له سی ته وه ره ی سه ره کی پیکه اتوو، ته وه ره ی یه که م باس له کاریگه ریی بارودوخی سیاسی له سهر رهوشی پهروهده ۱۹۹۴-۱۹۹۸ دهکات، که تیایدا ئاماژه به کورته یه ک له بارودوخی سیاسی و رهوشی ماموستا و قوتابییان کراوه. ته وه ره ی دوهم تاییه تکراره به ژماره ی قوتابخانه و قوتابی و ماموستا له پاریزگای هه ولیتر له و ماوه یه دا، له گهل گرنگترین ئه و بریارانه ی که له لایه ن به ریوه به رایه تیی گشته ی پهروهده ی هه ولیتر دهر کراوه سه باره ت به ماموستا و قوتابییان. له ته وه ره ی سییه مدا تیشکخراوه ته سه ر پرۆگرامه کانی خویندن له هه موو ناوهنده کانی خویندنی سه ر به وهزاره تی پهروهده.

پهوشی په‌روه‌رده و فیکردن له پاریزگای هه‌ولیر ۱۹۹۴-۱۹۹۸

لیکولینه‌وه‌یه‌کی میژووییه

پیشه‌کی

میژووی په‌روه‌رده و خویندنی فه‌رمی له شاری هه‌ولیر گرنگییه‌کی میژووی و رۆشنیری پر بایه‌خی هه‌یه، به تاییه‌تی که شاری هه‌ولیر یه‌کیکه له‌و شارانه‌ی میژوونوسان وه‌کو گه‌وره‌ترین شاری باشووری کوردستان، له سه‌رچاوه‌کاندا جه‌ختی زۆریان له‌سه‌ر کردووه‌ته‌وه.

په‌وشی په‌روه‌رده و خویندنی فه‌رمی له شاری هه‌ولیر پیوستیه‌کی زانستی گرنکه بۆ توێژینه‌وه، به تاییه‌تی له سالانی (۱۹۹۴-۱۹۹۸)، له‌و پوانگه‌یه‌وه که قوناغیکی نویی حوکمرانییه له باشووری کوردستان، له‌دوای راپه‌رین و نه‌مانی داموده‌زگا کارگێڕیه‌کانی حوکمه‌تی عێراق و دامه‌زاندنی حوکمه‌تی هه‌ریمی کوردستان و پیکهینانی یه‌که‌م کابینه‌ی حوکمه‌ت. له لایه‌کی دیکه‌وه، له‌م ماوه‌یه‌دا باشووری کوردستان که‌وته قوناغیکی شه‌ری ناوه‌خۆ، که کاریگه‌ریی راسته‌وخۆی له‌سه‌ر په‌وشی په‌روه‌رده هه‌بوو، بۆیه خسته‌ن‌په‌رووی ئەم میژووه به ئەرکیکی ئەکادیمی و زانستی داده‌نریت.

ئاماده‌کرنی توێژینه‌وه‌یه‌کی له‌مجۆره بیه‌ش نابیت له‌گرفت، به تاییه‌تی نه‌بوونی ئەرشیفیکی پاریزراوی په‌روه‌رده‌یی و هاوکارینه‌کردنی توێژه‌ر وه‌کو پیوست له لایه‌ن لایه‌نی په‌یوه‌ندیدار به‌بابه‌ته‌که، هه‌روه‌ها ئاماده‌نه‌بوونی ژماره‌یه‌ک مامۆستا و به‌پێوه‌به‌ری په‌روه‌رده‌یی به ئەنجامدانی چاوپیکه‌تن له‌گه‌لیاندا.

توێژینه‌وه‌که له‌ سێ ته‌وه‌ره‌ی سه‌ره‌کی پیکهاتووه. ته‌وه‌ره‌ی یه‌که‌م باس له‌ کاریگه‌ریی بارودۆخی سیاسی له‌سه‌ر په‌وشی په‌روه‌رده ۱۹۹۴-

۱۹۹۸ دەکات، که تیایدا ئاماژە بە کورتهیهک له بارودۆخی سیاسی و رەوشی مامۆستا و قوتابییان کراوه. تەوهرەى دووهم تایبەتکراوه بە ژمارەى قوتابخانە و قوتابى و مامۆستا له پارىزگای هەولیر له و ماوهیهدا، لهگەڵ گرنگترین ئەو بریارانەى که له لایەن بەرپۆههرايه تى گشتى پەرۆهردەى هەولیر دەرکراوه سەبارەت بە مامۆستا و قوتابییان. له تەوهرەى سێهەمدا تیشکخراوه تە سەر پرۆگرامه کانی خویندن له هەموو ناوهنده کانی خویندن سەر بە وهزاره تى پەرۆهردە.

پەرتووکهکان و بەشیک له ئاماری پەرۆهردەى و ژمارهیهک له رۆژنامه و گوڤاری پەرۆهردەى و سیاسى، گرنگترین ئەو سەرچاوانەن که له ئاماده کردنى ئەو توێژینه وهیه سوودیان لێوهرگیراوه. بۆ نمونه: گوڤاری پهيامى مامۆستا و رۆژنامهى خەبات و بەشى پرۆگرامهکان له وهزاره تى پەرۆهردە و چەند نووسراویکی بەرپۆههرايه تى گشتى پەرۆهردەى هەولیر.

بینگۆمان ئەم توێژینه وهیه وهک هەر کارنامهیهکی دیکهى ئەکادیمی له هەلە بەدەر نییه، بۆیه هەر هەولیک بۆ پرکردنه وهى کهلین و کهموکورپیهکان جیگهى سوپاس و پیزانینه.

تەوهرەى یه کهم/ کاریگه رى بارودۆخى سیاسى له سەر پەرۆشى پەرۆهردە ۱۹۹۴-۱۹۹۸

دواى دوو سال له دامهزراندنى حکومه تى هەریمی کوردستان، باشوورى کوردستان کهوتە قوناعیکى شهرى ناوخرى له نیوان پارتە سیاسیهکان (حه مه که ریم، ۲۰۱۳، ۱۰۲)، به تایبە تى له نیوان یه کیتى نیشتمانى کوردستان و پارتى دیموکراتى کوردستان، که نزیکه ی چوار سالى خایاند (رەشید، ۲۰۲۰، ۲۹۵).

شەرى ناوخۆ كارىگەرىيى نەرىنى لەسەر تەواوى بوارەكانى ژيان لە باشوورى كوردستان دروستكرد، دەرئەنجامەكەشى ئەوكاتە بە روونى دەرکەوت كە كوردستان بۆ (۲) يەكەى كارگىزىيى سەر بەخۆ دابەشبوو، بە جۆرىك لە ماوەى شەرى ناوخۆدا لە شارى هەولێر (۲) كابينە، كە كابينەى سىيەم و چوارەم بوون، لە لايەن هەريەكە لە (پۆژ نورى شاوھەيس) و (نيجيرقان ئيدريس بارزانى) پيڤهينران، لە ماوەى دامەزراندنى ئەو دوو كابينەيەى حكومەت، (ناسيخ غەفور) تاوھەكو كۆتاييھاتنى كارەكانى كابينەى دووھەم وەكو وەزىرى پەرۆردە بەردەوام بوو، دواى پيڤهينانى كابينەى سىيەميش (جەرگيس حەسەن فەتھوللا) لە ۲۶ى ئەيلوولى ۱۹۹۶ وەكو وەزىرى پەرۆردە دەستبەكاربوو، لە شارى (سليمانى)يش كابينەى دووھەمى هەولێر بە سەرۆكايەتى (كۆسرهت رەسوڵ عەلى) پيڤهات و (جەبار فەرمان) كە وەزىرى پيشمەرگە بوو لە ۸ى كانوونى دووھەمى ۱۹۹۶ تاوھەكو ۱۰ى شوباتى ۱۹۹۷ بە وەكالت كارەكانى تايبەت بە بوارى پەرۆردەى بەرپۆدەبرد (عومەر، ۲۰۰۸: ۴۸).

دەكرى بگوتريت دانانى ئەم كەسايەتییانە وەكو كار بە دەست و بەرپۆدەبرى كەرتى پەرۆردە و بۆ راييكردى كارەكان لە چوارچيۆهى پەرۆردەدا، كارىگەرىيى خراپ لەسەر پەرۆردە و خويندن دروستدەكات، چونكە ئەم كەسايەتییانە هېچ شارەزايىيەكان لە بوارى پەرۆردەدا نيين، بە بەراورد لەگەڵ ئەو كەسايەتییانەى كە پيشينەيەكى پەرۆردەيان هەيە.

بوارى پەرۆردە، بە ھۆى شەرى ناوخۆ لە باشوورى كوردستان دوچارى گرفت و ئاستەنگى زۆر بوو، كە كارىگەرىيى ديارى لەسەر نزمبوونەوھى ئاستى زانست و زانيارى و پڕۆسەى خويندن بە گشتى و پەرۆردە بە تايبەتى هەبوو، چونكە بەو ھۆيەو ھەردوو حزبەكە، ياخود قوتاببيان و مامۆستايان بەھۆى لايەنگيربيان بۆ ھەردوو حزبەكە، ياخود بە زۆر راپيڤى بەرەكانى شەرى دەكران، ھەروھەا بەشيكى زۆرى بالەخانەى قوتابخانەكان دەكرانە بارەگای ھيزەكانى حزب و بارەگای

رێکخراوهکانی پاشکۆی حزبی، هەر بۆیه کاتیک شەری نیوان هەردوو حزب دەچوو بە باریکی توندهوه، بۆ ماوهیهک خویندن لە قوتابخانهکان دەههستا، بە تاییهتی له قوتابخانهی گوندهکان و ناوچهکانی دەر وهی شار، چونکه رینگهی هاتووچوکردنی مامۆستایان بۆ گوندهکان و هاتووچوکردنی قوتابییان بۆ شارهکان به مه بهستی درێژهدان به خویندن دهههستا (پۆژنامهی رینگای کوردستان، ۱۹۹۶، ژ: ۲۲۷، ۲). ههروهها ئهوه کاتهی که بارودۆخهکه به رهو هیوربوونهوه دهچوو پرۆسهی خویندن دهستیپێدهکردهوه و بهردهوام دهبوو، به شیوهیهک قوتابییانی چه ندين قوتابخانه له یهک باله خانهی قوتابخانه به چه ند کاتیکی جیاواز درێژه یان به خویندن ده دا.

به مجۆره حکومهت که داردهستهی هەر دوو حزب بوو هینده به تهنگ به رژه وهندییهکانی حزبه وه بوو، ئه وهنده بیری له چاکسازیکردن له بواری پهروه رده و پێشخستنی رهوشی پهروه رده نه دهکرده وه (که ریم، ۲۰۱۳، ۱۱-۱۲). دروشمه حزبییهکان له داموده زگاگان ته شه نهی کردبوو، له کهرتی پهروه رده شدا به بریاری وهزیری پهروه ردهی ئه وکاته (جه رجیس حه سه ن) به رپۆه به رایه تیی گشتی پهروه ردهی هه ولێز به نووسراویک به رپۆه به ری گشت قوتابخانهکان ئاگادارده کاته وه که وا هه موو سالیک له ریکه وتی ۱۴ ی ئا دار به چالاکیی جوړاوجوړ یادکردنه وهی (مسته فا بارزانی) به رز رابگیریت (به رپۆه به رایه تیی گشتی پهروه ردهی هه ولێز، بریار، ژ: ۳۱۶۰، ب: ۲/۳/۱۹۹۷). ئه مه جگه له وهی که به شیکی زۆری قوتابییان و مامۆستایان له ژێر پاله په ستۆی حزبی و زیندانیکردن و ئه شه که نه جانیان تووشی راگواستن ده بوونه وه، یا خود له پیشه کانیان دوورده خرا نه وه. به شیکیشان به ناچاری بۆ ولاتانی دهره وه کوچیانده کرد (په یامی مامۆستا، ۱۹۹۶، ژ: ۵، ل ۳۱-۳۲).

تیکچوونی بارودۆخی سیاسی له باشووری کوردستان، خراپوونی بارودۆخی ئابووری لیکهوتهوه، که کاریگه‌ری راسته‌وخۆی له‌سه‌ر گوزه‌رانی خه‌لک هه‌بوو، ژیا‌نی قوتابییان و مامۆستا‌کانیش له‌و کاریگه‌رییه‌ به‌ده‌رنه‌بوو، چونکه به‌و هۆیه‌وه ژماره‌یه‌کی زۆر له قوتابییان به‌هۆی خراپوونی گوزه‌رانی خیزانه‌کانیان وازیان له قوتابخانه ده‌هینا و ده‌ستیانده‌دایه کارکردن. مامۆستایانیش به هه‌مان شیوه له پیناو دابینکردنی بژێوی ژیا‌نی خۆیان ناچار ده‌بوون کاری دیکه ئه‌نجامده‌ن (دیدار له‌گه‌ڵ حوسین، فریاد بیلال، ۹ی کانوونی یه‌که‌می ۲۰۲۰^(۱)). یاخود داوای مۆله‌تی بێمووچه‌یان ده‌کرد، ئه‌مه‌ش وایکرد که‌متر گرنگی به زانست و په‌روه‌رده و فیزکردن و پیشه‌که‌یان بده‌ن، به تایبه‌تی له‌و کاتانه‌ی بۆ چه‌ند مانگیگ مووچه‌کانیان دوا‌ده‌که‌وت (رێگای کوردستان، ۱۹۹۶، ژ: ۲۲۷، ل ۲). هاوکات له ماوه‌ی شه‌ری ناو‌خۆدا به هۆی دابیننه‌کردنی بودجه و خه‌رجیی پیویست بۆ که‌رتی په‌روه‌رده، مامۆستایانی وانه‌بیژ له‌و ده‌رماله‌ی که بۆیان ته‌رخانکرا‌بوو بینه‌شکرا‌بوون (په‌یامی مامۆستا، ۱۹۹۶، ژ: ۵، ل ۳۱-۳۲).

سه‌ره‌پای تیکچوونی بارودۆخی سیاسی و خراپیی باری ئابووری له هه‌ری‌می کوردستان، حکومه‌تی هه‌ری‌می کوردستان له پیناو په‌رده‌دان به که‌رتی په‌روه‌رده و پیشه‌خستنی پرۆسه‌ی خویندن و به‌رژه‌وه‌ندیی قوتابییان و مامۆستایان کومه‌لیک بریاری گرنگی ده‌رکرد، بۆ نمونه به نووسراوی ژماره (۱۲۶۴۳) له (۱۹۹۶/۱۱/۲۳) بریاریدا به هه‌ژمارکردنی سالی خویندن (۱۹۹۵-۱۹۹۶) به سالی نه‌که‌وتن بۆ گشت قوناغه‌کانی خویندن (المديرية العامة لتربية أربيل، سنة عدم الرسوب، ع: ۱۲۶۴۳، ت: ۱۹۹۶/۱۱/۲۳). هه‌روه‌ها داوای دامه‌زراندنی کابینه‌ی سییه‌می حکومه‌تی هه‌ری‌می کوردستان له ۳۱ی کانوونی دووه‌می ۱۹۹۶، که له بودجه‌ی سالدا بری (۸۲۶۴۷۰۰) دینار بۆ وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده ته‌رخانکرا، بۆ پرکردنه‌وه‌ی که‌موکورییه‌کان و دابینکردنی که‌لوپه‌له‌کانی قوتابخانه وه‌کو

پەرتووک و رەحله و نەوت و تەباشیر و تەختەرەش. هەر لە چوارچێوەی گرنگیدان بە پەرودەرە و خویندن وەزارەتی پەرودەرە هەلسا بە کردنەوێ هەر دوو بەرپۆه بەرایەتی پەرودەرە کۆیە، لە ۲۰ی تشرینی دوووەمی ۱۹۹۶، کە (جەمیل عیسا کەریم) وەکو یەکەم بەرپۆه بەر دەستبەکار بوو. هەرۆها بەرپۆه بەرایەتی پەرودەرە شەقلاوێ لە ۱۷ی کانوونی یەکەمی ۱۹۹۶، کە (حاجی محەدین) وەکو یەکەم بەرپۆه بەر تیایدا دەستبەکار بوو (حەمەد، ۲۰۱۸: ۸۶) هەرۆها چاککردنەوێ بینای چاپخانە پەرودەرە و کرینی ئامیزی ئەلیکترۆنی، بە جۆریک لە راپۆرتی چالاکییەکانی حکومەتی هەریمی کوردستاندا هاتووێ بری خەرچی بۆ وەزارەتی پەرودەرە لە سالی (۱۹۹۷) (۲۳۱۳۶۸۴۱) دینار بوو (حکومەتی هەریمی کوردستان/ وەزارەتی دارایی، ۱۹۹۷، ۴۳-۷۶).

سەبارەت بە پرۆگرامی خویندن، وەزارەتی پەرودەرە لە سەرەتای سالی (۱۹۹۶) (۱۸) لیژنە پێکھێنرا بۆ بژارکردن و گۆرین و دانانی پەرتووکەکانی خویندن بۆ سەر جەم قوناغەکانی خویندن، لیژنەکان لە ئابی ۱۹۹۶ کارەکانیان تەواوکرد و کارەکانیان بۆ چاپکردن پێشکەش بە چاپخانە وەزارەتیان کرد، بەلام شەری ناوخوا رێگربوو لە جێبەجێکردنی بریارەکانی لیژنەکان (وەزارەتی پەرودەرە/ پرۆگرامەکان، ۲۰۰۰: ۱۴۶). دوواتر لە سالی ۱۹۹۷ جاریکی تر هەمان کار لە لایەن وەزارەتی پەرودەرە ئەنجامدراوە و (۱۳) لیژنە بۆ هەمان مەبەست پێکھێنران، بەلام دیسان پرۆژەکە جێبەجێنەکرا، بەهۆی فشار خستە سەر رێخراوی یونسيف لە لایەن حکومەتی ناوەندی عیراق تاوەکو رێگری بکات لە دەستکاریکردنی پرۆگرامەکانی خویندن لە کوردستان (وەزارەتی پەرودەرە/ پرۆگرامەکان، ۲۰۰۰: ۱۴۶؛ وەزارەتی پەرودەرە، ۲۰۰۱: ۲۶).

وەزارەتی پەرودەرە بۆ گرنگیدان بە کەرتی پەرودەرە لە قەزاکانی سنووری پارێزگای هەولێر لە ۱۳ی کانوونی دوووەمی ۱۹۹۷ هەلسا بە

کردنه وهی به پړیوه به رایه تیی په روه رده ی سوران و ده سته کاربوونی (نازه نین محمه د ئه مین) وهکو یه که م به پړیوه به ری به پړیوه به رایه تیی که (حهمه د، ۲۰۱۰: ۸۶)، هر بؤ گرنگیدان به که رتی په روه رده له ۲۹ ی نیسانی ۱۹۹۷ به ئاماده بوونی (جهرجیس حه سهن) وه زیری ئه وکاته ی وه زارته ی په روه رده، کونفرانسیکی په روه رده یی به دروشمی ((وه زارته ی په روه رده ی هه ریمی کوردستان به گیانی سۆزی کورد په روه رانه بؤ ئاینده ی په روه رده و زانست ده روانیت)) سازدا. راسپارده کانی ئه م کونگره یه له لایه ن (۲۲) لیژنه ی په روه رده یی ئاماده کرابوو و له (۳۴) پیشنیازی سه ره کی پیکهاتبوو که تیشکی ده خسته سره گوزهرانی ماموستایان، ده رماله ی وانه بیژی، هاتوچوی ماموستایان، ریکخته وه ی پرؤگرامه کانی خویندن (په یامی ماموستا، ۱۹۹۷، ژ: ۷، ل: ۱۶؛ رمضان، ۱۹۹۸، ۵). هر له چوارچیوه ی گرنگیدان به په روه رده له لایه ن وه زارته ی په روه رده، له ۳۰ ئه یلوولی ۱۹۹۸ بریاریدا به دامه زرانندی به پړیوه به رایه تیی په روه رده ی میزگه سور له ناوچه ی بارزان، (بورهان عه بدوللا عادل) وهکو یه که م به پړیوه به ر ده سته کار بوو (په یامی ماموستا، ۲۰۰۰، ژ: ۱۷، ل: ۲۸).

دوای ئه وه وه زارته ی په روه رده بؤ به رزکردنه وه ی توانای ماموستایان له قوناهه جیاجیاکانی خویندن به هاوکاری ریکخراوه بیانیه کان، هه لسا به کردنه وه ی خولی پیگه یانندن بؤ ده رچووانی ئاماده یی هکان وهک ئاماده کارییه ک بؤ دامه زرانندیان وهکو ماموستا له قوتابخانه سه ره تاییه کان، جگه له کردنه وه ی چهند خولیکی جوړاو جوړ وهکو خولی کومپیوته ر (رمضان، ۱۹۹۸، ۵)، به جوړیک له سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۸) خولیکی تاییه تی کرده وه که (۲۸۲) ماموستا تیایدا به شداربوون. هه روه ها له سالی خویندنی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) خولیکی دیکه ی هاوشیوه ی کرده وه که (۱۳۰) ماموستا تیایدا به شداربوون (آفاق تربویه، ۲۰۰۳، ع: ۱، ص: ۲).

جیڭه‌ی ئاماژیه حکومه‌تی ههریمی کوردستان له بودجه‌ی سالی (۱۹۹۸)، بری بودجه‌ی تهرخانکراوی بۆ وهزاره‌تی په‌روه‌ده زیادکرد به به‌راورد له‌گه‌ل سالانی پیشوو، به جۆریک بری (۴۵۹۸۵۳۰۰۰) دینار بۆ وهزاره‌تی په‌روه‌ده تهرخانکرا (شیخ‌یه‌زدین، ۱۹۹۸، ۷۰).

سه‌باره‌ت به رۆلی ریکخراوه‌کان، دوا‌ی ده‌رچوونی بریاری (۹۸۶)‌ی نه‌وت به‌رانبه‌ر به خۆراک که له نیسانی ۱۹۹۶ بریاری له‌سه‌ردرا، به پیی ئەم بریاره ولاتی عیراق له ژیر چاودیری ولاته یه‌گرتوو‌ه‌کانی ئەمریکا ده‌یتوانی نه‌وتی ولاته‌که‌ی بنیریته ده‌روه‌ه له به‌رانبه‌ردا خۆراک و که‌ره‌سته‌ی ته‌ندروستی ده‌سته‌به‌ربکات. ههر به‌پیی ئەم بریاره به‌شیکی تایبه‌ت له داها‌تی فرۆشتنی نه‌وت بۆ ههریمی کوردستان تهرخانکرا، به‌و پینیه‌ش (۳۴%)‌ی داها‌تی ههریمی کوردستان بۆ پاریزگای هه‌ولیر بوو، که به‌شیکی ئەو داها‌ته بۆ که‌رتی په‌روه‌ده دانرا. جیڭه‌ی ئاماژیه جیبه‌جیکردنی پلانه‌کانی ئەو بریاره له شیوه‌ی (فیز-قوناغه‌ندی) بووه، که جیبه‌جیکردنی ههر (فیز)یک (۶) مانگی بۆ دانراوه، ئەرکی جیبه‌جیکردنی پلانه‌که‌ش خرایه ئەستوی ریکخراوه‌کانی یونسیف و یونسکو و هابیتات (عه‌بدولقادر، ۲۰۰۲:۲۹)، ئەمه‌ش بووه هۆکاریک بۆ بوژانه‌وه‌ی که‌رتی په‌روه‌ده و گرنگیدان به پرۆسه‌ی خویندن که خۆی له چاپکردنی په‌رتووک و دابینکردنی پیداو‌یستییه‌کانی قوتابخانه وه‌کو ره‌حله و ته‌باشیر و ته‌خته‌په‌ش... هتد ده‌بینیه‌وه (طیب، آمین، ۱۹۹۷، ۱۲۰-۱۲۶)، جیبه‌جیکردنی پلانه‌که له نیسانی ۱۹۹۷ ده‌ستیپیکرد و تاوه‌کو ئەیلوولی ۱۹۹۸ (۴) فیز جیبه‌جیکران، به جۆریک بۆ فیزی یه‌که‌م (۱۵۱۵۰۰۰۰) دۆلار، فیزی دووم (۱۵۰۰۰۰۰۰) دۆلار، فیزی سێیه‌م (۱۶۷۰۰۰۰۰) دۆلار، بۆ فیزی چواره‌م (۱۱۲۰۰۰۰۰) دۆلار تهرخانکرا (وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده، ۲۰۰۱، ۱۰۳).

هەر له و چوارچێوهیهوه وهزارهتی پهروهرده له تشرینی دووهمی ۱۹۹۸ له گهڵ ریکخراوی (ئیس دی ئار)ی فه ره نسی ریککهوت به مه بهستی دابینکردنی پیداو یستییه کانی قوتابخانه کانی کوردستان و چاپکردنی پهرتووک، کردنه وهی خولی به هیزکردن بۆ قوتابییان و مامۆستایان (خهبات، ۱۹۹۸، ژ: ۸۹۹، ل ۵). ههروهها ریکخراوی (قه ندیلی سویدی) به هه ماههنگی له گهڵ به رێوه به رایه تیی گشتیی ته ندروستی هه ولێر هه لستا به کوتانی مندالان و قوتابییانی قوتابخانه کانی گوندهکان و دابینکردنی چاویلکه بۆ ئه و مندالانهی که کیشهی بینینیان هه بوو (خبات، ۱۹۹۸، ع: ۹۰۵، ص ۵). ریکخراوی (ده بلیو ئیف پی)یش رۆلی گرنگی بینی له دروستکردن و دابینکردنی ره حله بۆ قوتابخانه کانی سنووری پارێزگای هه ولێر (المديرية العامة لتربية محافظة أربيل، معمل نجارة التربية، النشاطات، ع: ۲۸، ت: ۱۹۹۷/۷/۲). ههروهها ریکخراوی (ئیکولیبه ر)ی فه ره نسی له سالی (۱۹۹۵) هه لسا به پیدانی ئازووقه به مامۆستایان که پیکهاتبوو له (ئارد، برنج، نوک، شه کر، رۆن، مه عجون ته ماته، نيسک) (په یامی مامۆستا، ۱۹۹۵، ژ: ۲، ل ۳۹).

ناکریت رۆلی یه کیتی مامۆستایانی کوردستان له سالانی (۱۹۹۵- ۱۹۹۸) له هاوکاریکردنی مامۆستایان و به رده و امبوونی پرۆسهی خویندن له به رچاونه گیریت، که له و ماوه یه دا چه ندین کار و چالاکیان له پیناو خزمه تکردن و هاوکاریکردنی مامۆستایان ئه نجامدا. له ای تشرینی دووهمی ۱۹۹۶ هه لسا به دامه زاندنی سندوقیک به ناوی (سندوقی هاریکاری و یارمه تی و کومه کی مامۆستایانی کوچکردوو)، که له ۱۴ کانوونی یه که می ۱۹۹۶ ده سته کاربوو، به و پینیه بری (۳۰۰۰) دینار وه کو کومه ک دراوه به خیزانی مامۆستای کوچکردوو (په یامی مامۆستا، ۱۹۹۷، ژ: ۶، ل ۵۷). له و ساله شدا نزیکه ی (۳۶۶۶) مامۆستا به خه رجکردنی بری (۱۱۲۹۱۰۰) دینار سوودمه ند بوون، دواتر یه کیتی مامۆستایانی کوردستان داوای له سه رجه م مامۆستایانی سنووری پارێزگای هه ولێر

کرد به وهگررتنی بری (۱) دینار له ههر مامۆستایهک وهکو هاوکاریهک بۆ خانهوادهی مامۆستایانی کۆچکردوو. ههر لهو بارهیهوه له ۱۸ی حوزهیرانی ۱۹۹۷ به ههولێ لقی ههولێری یهکیتی مامۆستایانی کوردستان، خیزانی (۵) مامۆستای کۆچکردوو به بری (۳۰۰۰) دینار هاوکاریکران (پهیامی مامۆستا، ۱۹۹۷ژ: ۷، ۱۶). دهکری بگوتریت، ئەم بره پارهیه لهوکاته دا بریکی باشبوو بۆ دابینکردنی پێداویستییه سههرهتاییهکانی ههر خیزانیک، وهکو ئازوووقه و جلو بهرگ.

کردنهوهی نۆرینگهی پزیشکی بۆ مامۆستایان، که له ۱۷ی نیسانی ۱۹۹۸ دهستبهکاربوو، چالاکییهکی دیکهی یهکیتی مامۆستایان بوو، که تایبتهت بوو به خیزانی مامۆستایان و بریکی دیاریکراو پارهیان لێوهرگیراوه، داهاتهکهشی جاریکی دیکه بۆ خزمهتکردنی مامۆستایان بهکارهێنراوهتهوه، به جۆریک داهاتی سالی (۱۹۹۸) (۳۶۶۰۰۰) دینار بووه (یهکیتی مامۆستایانی کوردستان/ لقی ههولێر، ۲۰۰۳/۹/۱۲).

تهوهرهی دووهم/ ژمارهی قوتابخانه و قوتابی و مامۆستا له پارێزگای ههولێر ۱۹۹۴-۱۹۹۸

ئهو بارودۆخه سیاسییهی که له باشووری کوردستان به هوی شهری ناوخۆ و تیکچوونی پهیوهندییهکانی نیوان پارته سیاسییهکان هااتبوووه ئاراوه، هاوکات خراپی بارودۆخی ئابووری و گوزهرانی خهڵکهکه کاریگهری نهڕینی لهسهه رهوشی پهروهرده دروستکردبوو، به تایبتهتی ئهو کاتانهی که رهوشهکه به تهواوی بهرهو خراپبوون دهچوو و دهگهیشه رادهی پیکدادان. ئهو کاریگهرییهش له زیادبوون و کهمبوونهوهی ژمارهی قوتابخانه و مامۆستا و قوتابی به ئاشکرا دهردهکهویت، بهم شیوهیهی خوارهوه:

یه کهم/ ژماره‌ی قوتابخانه و پهیمانگه:

۱- باخچه‌ی ساوایان:

ژماره‌ی باخچه‌ی ساوایان له پاریزگای هه‌ولیر له سالانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه خراوه‌ته‌پوو:

سالی خویندن	ژماره‌ی باخچه‌ی ساوایان
۱۹۹۵-۱۹۹۴	۲۹
۱۹۹۶-۱۹۹۵	۲۲
۱۹۹۷-۱۹۹۶	۲۵
۱۹۹۸-۱۹۹۷	۲۵

سه‌رچاوه: (به‌پێوه‌به‌رایه‌تی گشتیی پهره‌ده‌ی هه‌ولیر، به‌شی ئامار ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ رياض الأطفال لسنة الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

ئه‌گه‌ر سه‌یری خسته‌که‌ی سه‌ره‌وه بکه‌ین بۆمان ده‌رده‌که‌وێت که له سالانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۶) ژماره‌ی باخچه‌ی ساوایان له سنووری پاریزگای هه‌ولیر به‌ه‌راورد له‌گه‌ل سالانی پیشووتر که‌می کردووه، ئه‌ویش بۆ ئه‌وه ده‌گه‌رێته‌وه که باخچه‌ی ساوایان له‌و ماوه‌یه‌دا به‌ه‌وی بارودۆخی سیاسی و ئابوورییه‌وه تووشی چه‌ند گرفتیک بووه‌وه و بایه‌خی پێنه‌دراوه، چونکه به‌شیک له‌باله‌خانه‌کانی باخچه‌ی ساوایان بوونه شوینی باره‌گای حزبی و به‌شیکیان خاپوورکران، ئه‌مه‌ش بووه هۆکاری داخستن و که‌مبوونه‌وه‌ی ژماره‌ی باخچه‌ی ساوایان، به‌لام دوا‌ی هیوربوونه‌وه‌ی بارودۆخه‌که و پیکه‌ینانی کابینه‌ی سێیه‌می حکومه‌تی هه‌ریه‌می کوردستان جاریکی دیکه ژماره‌ی باخچه‌ی ساوایان به‌پێژه‌یه‌کی که‌م و سنوورداری زیادی کردووه.

۲- قوتابخانه:

أ/ قوتابخانهی سه‌ره‌تایی:

ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان له پارێزگای هه‌ولێر له سالانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه خراوه‌ته‌پوو:

ژماره‌ی قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی				سالی خویندن
کوری گشتی	تیکه‌لاو	کچان	کوران	
۵۰۰	۴۴۳	۲۵	۳۲	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۵۸۲	۴۹۱	۴۴	۴۷	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۶۴۶	۵۴۱	۴۳	۶۲	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۷۰۷	۶۰۲	۴۲	۶۳	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (به‌پێوه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، ساله‌کانی خویندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الإبتدائی لسنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸).

به‌مشێوه‌یه ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۶) به‌ه‌راورد له‌گه‌ڵ سالانی پێشوو روو له‌ زیاد بوون بووه، به‌ جوړیک له‌ ماوه‌یه‌دا (۸۲) قوتابخانه‌ی نوێ له‌ سنووری پارێزگای هه‌ولێر کراونه‌ته‌وه، هه‌روه‌ها له‌ سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۷)، (۶۴) قوتابخانه‌ی نوێ دامه‌زراره. سه‌ره‌رای ده‌ستپیکردنی قوناغیکی تری شه‌ری ناوخوا له‌ کوردستان و دابه‌شبوونی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان بۆ (۲) حکومه‌ت ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان له‌ سالانی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) به‌هه‌مان شیوه‌ی سالانی پێشوو له‌ زیادبوون بووه، به‌ شیوه‌یه‌ک له‌سه‌ر ئاستی

پاریزگای ههولیر (٦١) قوتابخانه دامه‌زراوه (په‌یامی مامۆستا، ١٩٩٨، ژ: ٩، ٣٧-٣٨). جیگه‌ی ئاماژه‌یه زیادبوونی ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان له سالانی (١٩٩٧-١٩٩٨)، ده‌گه‌پیتته‌وه بۆ کۆتاییه‌کانی سالی خویندنی (١٩٩٧-١٩٩٨)، چونکه له‌م کاته‌دا شه‌ری ناوه‌خۆ وه‌ستا و جاریکی دیکه به‌هاوکاری ریکخواوه بیانیه‌کان ده‌ستکرا به‌جیبه‌جیکردنی پرۆسه‌ی ئاوه‌دانکردنه‌وه، که‌که‌رتی په‌روه‌رده به‌شیک بوو له‌پرۆسه‌که، به‌م هۆیه‌شه‌وه ژماره‌یه‌ک قوتابخانه‌ی نوی کرانه‌وه، به‌تایبه‌تی له‌قه‌زا و ناحیه‌کانی سنووری پاریزگای ههولیر.

سه‌باره‌ت به‌ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کانی خویندنی تورکمانی له‌سه‌ر ئاستی پاریزگای ههولیر له‌سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) به‌به‌راورد له‌گه‌ل سالانی پیشوو زیاد بووه، به‌جۆریک له‌(٣) قوتابخانه بۆ (٩) قوتابخانه زیادیکردوه، که‌سه‌رجه‌میان تیکه‌لاو بوون و له‌سالی (١٩٩٥) له‌ناوه‌ندی ههولیر دامه‌زراون (خبات، ١٩٩٨، ع: ٨٦٥، ص: ٢)، له‌ساله‌کانی دواتر گۆرانکاری به‌سه‌ردانه‌هاتوه، ئه‌و قوتابخانه‌ی که‌له‌و ماوه‌یه‌دا دامه‌زراون بریتی بوون له‌قوتابخانه‌کانی (تورکمان ئیلی، قه‌ره‌قۆینلۆی تورکمانی، یونس پیغه‌مبه‌ری تورکمانی، فضولی تورکمانی، که‌رکۆکی تورکمانی، ئاققۆینلۆی تورکمانی) (بارش، ٢٠٠٠، ژ: ٢، ٥٩). هه‌روه‌ها له‌روانگه‌ی گرنگیدان به‌خویندنی تورکمانی، له‌سالی خویندنی (١٩٩٥-١٩٩٦) (٣) به‌شی تاییه‌ت به‌زمانی تورکمانی له‌هه‌ردوو په‌یمانگه‌ی پیغه‌یانندی مامۆستایان و په‌یمانگه‌ی مه‌له‌بندی مامۆستایان کرایه‌وه بۆ پیغه‌یانندی مامۆستا و فه‌رمانبه‌ران له‌بواری خویندنی تورکمانیدا (آفاق تریویه، ٢٠٠٦، ع: ١١، ص: ٢٨).

ژماره‌ی قوتابخانه سریانیه‌کان وه‌کو به‌شیک دیکه له‌قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان له‌پاریزگای ههولیر له‌سالانی رابردوو، ژماره‌یان (٩) قوتابخانه بووه. هه‌روه‌ها له‌سالی (١٩٩٥) قوتابخانه‌یه‌کی دیکه‌ی سریانیه‌

به ناوی قوتابخانه‌ی (ئاشوربانی سریانی تیکه‌لاو) له ناحیه‌ی (دیانه‌ی) سه‌ر به قه‌زای سووران کرایه‌وه. به‌م شیویه ژماره‌ی ئه‌و قوتابخانه‌ی که خویندنی سریانیان تیا‌دا ده‌خوینرا بوو به (١٠) قوتابخانه (آفاق تربویه، ٢٠٠٦، ع: ١٢، ص: ١٢٨). جیگه‌ی ئاماژه‌یه جگه له هه‌ردوو قوتابخانه‌ی (ئهربائیلو و ئاشووریان) که هه‌موو باب‌ه‌ته‌کانیان به زمانی سریانی بوو، هه‌موو قوتابخانه‌کانی دیکه باب‌ه‌تی سریانی ته‌نها وه‌کو زمان خوینراوه (موشی، ٢٠٠٤، ٩١).

سه‌باره‌ت به‌و قوتابخانه‌ی که خویندنیان به زمانی عه‌ره‌بی بووه، له سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له سنووری پارێزگای هه‌ولێر ته‌نها (١) قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی خویندنی عه‌ره‌بی به ناوی قوتابخانه‌ی (جه‌واهیری تیکه‌لاو) له سالێ (١٩٩٥) له ناوه‌ندی هه‌ولێر دامه‌زرا، به‌م شیویه ژماره‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کانی خویندنی عه‌ره‌بی بووه به (٢) قوتابخانه.

سه‌باره‌ت به قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کانی خویندنی ئیواران، له سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر له سالانی (١٩٩٤-١٩٩٨)، ژماره‌یان (٣) قوتابخانه بووه، ئه‌وانیش: (قوتابخانه‌ی زه‌هاوی ئیوارانی کوران) له ناوه‌ندی هه‌ولێر، (قوتابخانه‌ی هه‌یبه‌ت سولتانی ئیوارانی کچان، قوتابخانه‌ی بیستونی ئیوارانی کوران) له قه‌زای کۆیه بوونه (وزاره‌ التربیة/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الإبتدائیة/ جدول رقم ١، سنوات الدراسة ١٩٩٤-١٩٩٨).

قوتابخانه‌ی نه‌وجه‌وانان که به‌شیکی دیکه‌ی قوتابخانه سه‌ره‌تاییه‌کان پیکده‌هینیت، له سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) گۆرانکاری به‌سه‌ردا نه‌هاتوووه و قوتابخانه‌ی نوێ دروستنه‌کراوه، که له سالانی پێش‌ه‌ویدا ژماره‌یان (٧) قوتابخانه بووه.

ب/ قوتابخانه‌ی ناوه‌ندی، دواناوه‌ندی، ئاماده‌یی: سه‌بارت به ژماره‌ی قوتابخانه‌کانی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و ئاماده‌یی، له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگا، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه خراوه‌ته‌پوو:

قوتابخانه‌کانی خۆیندن									ژماره‌ی قوتابخانه	سالی خۆیندن
ئاماده‌یی			دواناوه‌ندی			ناوه‌ندی				
تیکه‌لاو	کچان	کوران	تیکه‌لاو	کچان	کوران	تیکه‌لاو	کچان	کوران		
-	۲	۵	۳۲	۲۷	۳۳	۴	۵	۲۰	۱۲۸	۱۹۹۵-۱۹۹۴
-	۲	۵	۳۷	۲۷	۳۳	۴	۶	۲۰	۱۳۴	۱۹۹۶-۱۹۹۵
-	۲	۵	۳۹	۲۹	۳۳	۴	۸	۲۲	۱۴۲	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۱	۲	۶	۴۱	۲۹	۳۵	۶	۱۲	۲۵	۱۵۷	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتیی پهره‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، ساله‌کانی خۆیندن ۱۹۹۵-۱۹۹۸.

ئه‌گه‌ر سه‌یری خشته‌ی ژماره‌ی قوتابخانه‌کانی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و ئاماده‌یی، له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، (۶) قوتابخانه‌ی زیا‌دی کردووه، ئه‌وانیش قوتابخانه‌ی (ناوه‌ندی خه‌باتی کچان، دواناوه‌ندی کاکه‌یی تیکه‌لاو، دواناوه‌ندی میزگه‌سه‌وری تیکه‌لاو، دواناوه‌ندی دۆری تیکه‌لاو، دواناوه‌ندی ده‌ره‌پوتکی تیکه‌لاو، ناوه‌ندی سیلکی تیکه‌لاو) بوون (وزاره‌ی التربیة/ المدیریة العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانویة/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسیة ۱۹۹۵-۱۹۹۸). هه‌روه‌ها له سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۷) له سنووری پارێزگای هه‌ولێر به‌هاوکاری ریکخراوی هابیتات (۸) قوتابخانه‌ی دروستکراون، که بریتین له قوتابخانه‌ی (ناوه‌ندی ئاراسی کچان، دواناوه‌ندی به‌حه‌رکه‌ی کچان، دواناوه‌ندی به‌رانه‌تی تیکه‌لاو، دواناوه‌ندی قوشته‌په‌ی کچان، ناوه‌ندی کاوه‌ی کچان) (خۆشناو، ۱۹۹۹، ۲۷۹). سه‌بارت به‌ قوتابخانه‌کانی (ناوه‌ندی، دواناوه‌ندی،

ئامادەیی) لە سالانی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) لە سنووری پارێزگای هەولێر، بە هەمان شیوەی سالانی پێشوو زیادبوونی بەخۆیەوه بینیوه و لەو ماوەیدا چەند قوتابخانەیهکی نوێ کرانوەتەوه، لە گرنگترینیان قوتابخانەیی (ناوەندی لەیلا قاسمی کچان، ناوەندی وهلی دیوانەیی کورپان، دواناوەندیی حەمرینی کورپان، دواناوەندیی قەتەوی تیکه‌لاو، ئامادەیی دەنگارەیی کورپان، ئامادەیی بارزانی تیکه‌لاو) (وزارە التربیة/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانوية/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

جینگەیی ئاماژەیه لە کۆی ژمارەیی قوتابخانەکانی (ناوەندی، دواناوەندی) خۆیندنی ئیواران لە سنووری پارێزگای هەولێر که ژمارەیان (۱۱) قوتابخانە بووه، تەنها (۱) قوتابخانە لەو ماوەیدا دامەزراوه، ئه‌ویش لە سالی (۱۹۹۸) بووه بە ناوی (دواناوەندیی کودەرانی ئیوارانی تیکه‌لاو) لە ناحیەیی سه‌لاحه‌ددین.

جینگەیی ئاماژەیه بۆ یه‌که‌مجار (۴) قوتابخانەیی دواناوەندیی تورکمانی له‌ناو شاری هەولێر لە سالی (۱۹۹۵) کرانەوه، که (۲) قوتابخانەیی دواناوەندیی کورپان و (۲) قوتابخانەیی دواناوەندیی کچان بوونه (سه‌رچاوه: وزارە التربیة/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانوية/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸). سه‌بارەت به ژمارەیی قوتابخانەکانی دواناوەندیی تورکمانی لە سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۸) لە سنووری پارێزگای هەولێر، وه‌کو خۆی ماوه‌تەوه، که ژمارەیان (۴) قوتابخانە بووه. به‌هەمان شیوه لەو ماوەیدا قوتابخانەکانی (ناوەندی، دواناوەندی) سریان‌ی لە سنووری پارێزگای هەولێر که ژمارەیان (۵) قوتابخانە بووه زیاد‌ی‌نه‌کردوه و لەو ماوەیدا قوتابخانەیی نوێ دانەمه‌زراوه.

ژماره‌ی قوتابخانه‌کانی قوناعی دواناوه‌ندی خویندنی عه‌ره‌بی له سالانی (۱۹۹۷-۱۹۹۵) گۆرانکاری به‌سه‌ردا نه‌هاتوو به به‌راورد له‌گه‌ل سالانی پیشوو، که ژماره‌یان (۱۶) قوتابخانه بووه، (۹) قوتابخانه له ناوه‌ندی هه‌ولێر، (۱) قوتابخانه له ناحیه‌ی بنه‌سلاوه، (۳) قوتابخانه له ناحیه‌ی خه‌بات، (۱) قوتابخانه له ناوه‌ندی قه‌زای شه‌قلاوه، (۲) قوتابخانه له ناحیه‌ی سه‌لاحه‌ددین. هه‌روه‌ها له سالێ (۱۹۹۸) (۱) قوتابخانه‌ی دواناوه‌ندی کوران به ناوی (دواناوه‌ندی حه‌مرینی کوران) له ناوه‌ندی هه‌ولێر دامه‌زرا، به‌م جو‌ره ژماره‌ی قوتابخانه‌کانی خویندنی عه‌ره‌بی له سالانی (۱۹۹۸-۱۹۹۵) بوو به (۱۷) قوتابخانه.

ج/ قوتابخانه‌ی پیشه‌یی:

ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌یه‌کان له سالانی (۱۹۹۸-۱۹۹۵) له سنووری پارێزگای هه‌ولێر به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

سالی خویندن	ئاماده‌ی کشتوکال	ئاماده‌ی پیشه‌سازی	ئاماده‌ی بازرگانی
۱۹۹۵-۱۹۹۴	۲	۷	۲
۱۹۹۶-۱۹۹۵	۱	۶	۲
۱۹۹۷-۱۹۹۶	۱	۵	۲
۱۹۹۸-۱۹۹۷	۱	۶	۲

سه‌رچاوه: وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ التعليم المهني، سنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸؛ وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده/ دیوانی وه‌زاره‌ت/ به‌شی ئامار/ ساله‌کانی خویندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۸.

ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌یه‌کان وه‌ک له خشته‌ی سه‌ره‌وه‌دا دهرده‌که‌ویت له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۴) له سنووری پارێزگای هه‌ولێر (۱۱)

قوتابخانه بووه، به لام له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۶) ژماره‌ی قوتابخانه‌کان بۆ (۹) قوتابخانه که می‌کردوو، چونکه له و ساله‌دا هه‌ردوو قوتابخانه‌ی پیشه‌یی (ئاماده‌یی کشتوکالی ئینتسار) له ناحیه‌ی ته‌فته‌ق و (ئاماده‌یی پیشه‌سازی میکانیکی کچان) له ناوه‌ندی هه‌ولیر به هۆی نه‌بوونی قوتابی پنیوست داخراوه. هه‌روه‌ها له سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۷) به هه‌مان شیوه‌ی سالی پیشوو ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌کان له که‌مبونه‌وه‌دا بوو، به جوړیک له و ساله‌دا قوتابخانه‌ی (ئاماده‌یی پیشه‌سازی کاره‌بای کچان) داخراوه، به لام له سالانی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌کان به شیوه‌یه‌کی سنووردار به‌رزبووه‌وه و (۱) قوتابخانه‌ی پیشه‌یی به ناوی (ئاماده‌یی پیشه‌سازی ئه‌لیکترۆنی) له ناوه‌ندی هه‌ولیر کرایه‌وه، به‌مجۆره له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌کان بووه به (۹) قوتابخانه. شایه‌نی باسه که‌مبونه‌وه‌ی ژماره‌ی قوتابخانه پیشه‌یه‌کان په‌یوه‌سته به که‌مبونه‌وه‌ی ژماره‌ی قوتابییان، چونکه قوتابییان زیاتر ئاره‌زوویان له خویندن بوو له زانکۆکان، له و کاته‌شدا ده‌رچووی قوتابخانه پیشه‌یه‌کان له زانکۆکان وهرنه‌ده‌گیران، بۆیه قوتابییان که‌متر ڕوویان له قوتابخانه پیشه‌یه‌کان ده‌کرد (دیدار له‌گه‌ل هه‌مه‌د ئه‌مین، که‌مال ئه‌حمه‌د، ۱۱ی حوزه‌یرانی ۲۰۲۱)^(۲).

جیگه‌ی ئاماژه‌یه به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیر، بریاریدا به‌کردنه‌وه‌ی به‌رپۆه‌به‌رایه‌تیه‌ک له په‌روه‌رده‌کان به ناوی به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی پیشه‌یی، که به‌شه‌کانی (به‌شه پیشه‌یه‌کانی په‌روه‌رده‌یی، خۆیه‌تی پیشه‌یی، ژمیریاری پیشه‌یی، گه‌نجینه‌کانی پیشه‌یی) ده‌گرته‌خۆ (به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیر، کردنه‌وه‌ی به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی پیشه‌یی، ژ: ۳۸۱۳، ب: ۱۹۹۶/۹/۲۴).

د/ قوتابخانه‌ی خویندنی ئیسلامی:

ژماره‌ی قوتابخانه‌کانی سه‌ره‌تایی خویندنی ئیسلامی له سنووری پاریزگای هه‌ولیر له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) به به‌راورد له‌گه‌ل سالانی پیشووتر که‌میکردوو، چونکه (۲) قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی خویندنی ئیسلامی له سنووری پاریزگای هه‌ولیر هه‌بوون، ئەوانیش قوتابخانه‌ی (خالد بن وه‌لیدی سه‌ره‌تایی) له ناوه‌ندی هه‌ولیر و قوتابخانه‌ی (شه‌قلاوه‌ی ئیسلامی سه‌ره‌تایی) له قه‌زای شه‌قلاوه‌ بووه، که هه‌ردوو قوتابخانه له‌و ماوه‌یه‌دا داخراون.

سه‌باره‌ت به قوتابخانه‌کانی دواناوه‌ندی خویندنی ئیسلامی، به‌هه‌مان شینوه ژماره‌یان (۲) قوتابخانه بووه، ئەوانیش (دواناوه‌ندی خویندنی ئیسلامی هه‌ولیر) له ناوه‌ندی هه‌ولیر و ئەوه‌ی دیکه‌یان قوتابخانه‌ی (دواناوه‌ندی خویندنی ئیسلامی شه‌قلاوه) له ناوه‌ندی قه‌زای شه‌قلاوه بووه (وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ التعليم الثانوي والإسلامی، سنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸؛ وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده/ دیوانی وه‌زاره‌ت/ به‌شی ئامار/ ساله‌کانی خویندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۸.

۳- په‌یمانگه:

سه‌باره‌ت به ژماره‌ی په‌یمانگه‌کانی سنووری پاریزگای هه‌ولیر له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) وه‌کو سالانی پیشوو بووه و په‌یمانگه‌ی نوی دانه‌مه‌زراوه، که ژماره‌یان (۴) په‌یمانگه بووه و سه‌رجه‌میان له ناوه‌ندی هه‌ولیر بوونه، ئەوانیش بریتی بوون له: (په‌یمانگه‌ی مه‌لبه‌ندی مامۆستایان، په‌یمانگه‌ی پیگه‌یانندی مامۆستایانی کچان، په‌یمانگه‌ی پیگه‌یانندی مامۆستایانی کوران، په‌یمانگه‌ی هونه‌ره جوانه‌کان)، که هه‌موویان له ناوه‌ندی هه‌ولیر بوونه (وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط

التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المعاهد, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦/١٩٩٧-١٩٩٨).

دوهم/ ژماره‌ی قوتابییان

١- ژماره‌ی مندالانی باخچه‌ی ساوایان: ژماره‌ی مندالان له باخچه‌ی ساوایان له نیوان سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له سنووری پاریزگای هه‌ولیر, بهم شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

سالی خویندن	ژماره‌ی مندالانی کور	ژماره‌ی مندالانی کچ	کوی گشتی
١٩٩٥-١٩٩٤	٤٩٩٢	٤٠١٨	٩٠١٠
١٩٩٦-١٩٩٥	٢٦٩٧	٢٣٥١	٥٠٤٨
١٩٩٧-١٩٩٦	١٩٨٩	١٩٠٧	٣٨٩٦
١٩٩٨-١٩٩٧	٢٢٧٨	٢١٢٤	٤٤٠٢

سه‌رچاوه: وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ رياض الأطفال لسنة الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦/١٩٩٧-١٩٩٨.

ئه‌گه‌ر سه‌یری ژماره‌ی مندالانی باخچه‌ی ساوایان بکه‌ین ده‌بینین له سالی خویندنی (١٩٩٦-١٩٩٧) به‌ره‌و که‌مبوننه‌وه چوه‌ه, ئه‌وه‌یش بو ئه‌وه ده‌گه‌ریته‌وه که خیزانه‌کانیان به هوی خراپی بارودوخی ئابووری منداله‌کانیان نه‌ده‌نارده باخچه‌ی ساوایان (ریگای کوردستان, ١٩٩٧, ژ: ٢٧٦, ٢).

٢- ژماره‌ی قوتابیانی قوناغی سه‌ره‌تایی: ژماره‌ی قوتابیانی قوناغی سه‌ره‌تایی, له ماوه‌ی نیوان سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له‌سه‌ر ئاستی پاریزگای هه‌ولیر بهم شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دابه‌شبووه:

سالی خویندن	ژماره‌ی قوتابی کوپ	ژماره‌ی قوتابی کچ	کوی گشتی
۱۹۹۵-۱۹۹۴	۹۰۲۵۳	۵۹۴۳۲	۱۴۹۶۸۵
۱۹۹۶-۱۹۹۵	۶۵۷۰۳	۵۱۴۶۳	۱۱۷۱۶۶
۱۹۹۷-۱۹۹۶	۹۱۳۷۲	۶۶۱۰۲	۱۵۷۴۷۴
۱۹۹۸-۱۹۹۷	۱۰۰۱۳۶	۷۳۱۲۷	۱۷۳۲۶۳

سه‌رچاوه: به‌رئوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیر/ به‌شی ئامار،
سالا‌ه‌کانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸).

به‌شیوه‌یه‌کی گشتی ژماره‌ی قوتابیانی قوناغی سه‌ره‌تایی له‌ سالی
خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۶) رووه‌و که‌مبوونه‌وه‌ چوو، که‌ هۆکاری
راسته‌وخوی ئه‌م که‌مبوونه‌وه‌یه‌ ده‌ستپیکردنی خولی سینی‌می شه‌پری
ناوخویه‌ له‌ ئابی ۱۹۹۶، که‌ به‌ هۆیه‌وه‌ ژماره‌یه‌ک خیزان له‌ سنووری
پاریزگای هه‌ولیر ئاواره‌بوون و مندا‌ه‌کانیان نه‌یانتوانی درێژه‌ به‌ خویندن
بدن (خۆشناو، ۱۹۹۹، ۲۱).

سه‌باره‌ت به‌ ژماره‌ی قوتابیانی قوناغی سه‌ره‌تایی خویندنی
تورکمانی له‌ سه‌ر ئاستی پاریزگای هه‌ولیر له‌ سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) به‌م
شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ بووه‌:

کوی گشتی	ژماره‌ی قوتابیان		سالی خویندن
	کچ	کوپ	
-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۲۴۰۰	۱۲۴۷	۱۱۵۳	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۱۷۵۶	۸۹۵	۸۶۱	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۱۹۳۹	۹۹۴	۹۴۵	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس
الإبتدائیة/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

جیگه‌ی ئاماژیه به‌هۆی بارودۆخی سیاسی له باشووری کوردستان، ئاماری ژماره‌ی قوتابییانی قوناغی سه‌ره‌تایی خویندنی تورکمانی بۆ سالی خویندنی (۱۹۹۸-۱۹۹۵)، له به‌شی ئاماری وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده و به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر له‌به‌رده‌ستدا نییه. ئەمه‌ش بۆ ئەوه ده‌گه‌رێته‌وه که تاوه‌کو سالی خویندنی (۱۹۹۴-۱۹۹۵) و دامه‌زراندنی به‌رپوه‌به‌رایه‌تی خویندنی تورکمانی، ژماره‌ی قوتابییانی خویندنی تورکمانی له‌گه‌ڵ قوتابییانی قوناغی سه‌ره‌تایی خویندنی کوردی هه‌ژمارکراوه. هه‌روه‌ها له سالی خویندنی (۱۹۹۴-۱۹۹۵)، قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی تایبەت به‌ خویندنی تورکمانی دامه‌زراوه (دیدار له‌گه‌ڵ عه‌تائه‌للا، کافی، ۱۶ی ئه‌یلولی ۲۰۲۱)^(۳). هه‌روه‌ها له ژێر کاربگه‌ری ئه‌و ره‌وشه‌ سیاسیه‌ی که هاتبووه ئاراوه، ژماره‌ی قوتابییانی قوناغی سه‌ره‌تایی خویندنی تورکمانی له سالی خویندنی (۱۹۹۶-۱۹۹۷) روو له که‌مبوونه‌وه بووه، به‌لام دوا‌ی هیوربوونه‌وه‌ی بارودۆخه‌که ده‌بینین چاریکی دیکه ژماره‌ی قوتابییانی خویندنی تورکمانی له سالی خویندنی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) زیادیکردوه.

ژماره‌ی قوتابییانی قوناغی سه‌ره‌تایی خویندنی سریانی له سنووری پارێزگای هه‌ولێر له سالانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) به‌م شیوه‌ی خواره‌وه تو‌مارکراوه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی قوتابیان		سالی خویندن
	کۆر	کۆچ	
۱۴۶۸	۷۲۸	۷۴۰	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۱۸۶۲	۹۰۶	۹۵۶	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۲۳۸۳	۱۰۹۱	۱۲۹۲	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۲۵۲۹	۱۱۶۸	۱۳۶۱	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الإبتدائیة/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

ئەگەر سەیری ئەم خستەیهی سەرەوہ بکەین بۆمان دەردەکەوئیت کە ژمارەى قوتابییانی قوناغى سەرەتایى خوئندنى سریانى له سالانى (۱۹۹۵-۱۹۹۸) ڕوو له زیادبوون بووه، ئەوێش بۆ گرنگیدانى بەرپۆه بەرایهتیی گشتیی خوئندنى سریانى له وهزارهتی پهروهردە دەگەریتەو، کە بە هاوکارى له گەل (دەزگای خێرخوازی ئاشووری) هەلساوه بە چاپکردنى پهرتووک و دابینکردنى کەلوپه له کانی قوتابخانه و پرکردنه وهی پێداویستیی ئەو قوتابیانهی کەوا خوئندنیان سریانى بووه (مراد، ۲۰۱۰، ۴۹)، ههروهها له سالى خوئندنى (۱۹۹۷-۱۹۹۸)، بۆ یه کهم جار قوتابیانی خوئندنى سریانى له تاقیکردنه وهی کۆتایی سال (به که لۆریا) به شدار بوون (مراد، ۲۰۰۳، ۶۱؛ مراد، ۲۰۰۴، ۹۴).

سه بارهت به ژمارهى قوتابیانی خوئندنى نهوجه وانان له سالانى (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له سه ر ئاستی پارێزگای ههولێر به م شیوهیهی خواره وه بووه:

کۆی گشتی	ژمارهى قوتابیان		سالى خوئندن
	کچ	کور	
۵۶۳	۸۲	۴۸۱	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۸۸۰	۲۵۱	۶۲۹	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۷۳۹	۱۹۴	۵۴۵	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۸۷۹	۱۶۳	۷۱۶	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه رچاوه: (وزاره التربیه/ المدیره العامة/ الجدول التفریغیه للمدارس الإبتدائیة/ جدول رقم ۲، سنوات الدراسیه ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

۳- ژماره‌ی قوتابیانی قوناه‌کانی (ناوه‌ندی، دواناوه‌ندی،
ئاماده‌یی):

ژماره‌ی قوتابیانی قوناه‌کانی (ناوه‌ندی، دواناوه‌ندی، ئاماده‌یی) له
سنووری پارێزگای هه‌ولێر له سالانی خۆیندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، به‌م
شیوه‌ی خواره‌وه خراوه‌ته‌پوو:

کۆی گشتی		ئاماده‌یی		دواناوه‌ندی		ناوه‌ندی		سالی خۆیندن
کچ	کۆر	کچ	کۆر	کچ	کۆر	کچ	کۆر	
۱۶۴۹۸	۲۰۳۷۶	-	-	-	-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۱۳۶۶۵	۱۹۰۷۲	۹۲۶	۳۱۰۲	۹۱۷۱	۸۱۰۴	۳۵۶۸	۷۸۶۶	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۱۵۱۴۲	۲۴۴۴۸	۷۷۳	۲۸۹۵	۱۰۵۶۶	۱۳۷۷۳	۳۸۰۳	۷۷۸۰	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۱۷۲۲۸	۲۴۶۸۵	۱۰۵۰	۳۲۶۱	۱۲۲۵۲	۱۲۲۹۷	۳۹۲۶	۹۱۲۷	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (به‌پێوه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی
ئامار، ساله‌کانی خۆیندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التربية/ المديرية العامة
للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الثانوية لسنوات
الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸).

جیگه‌ی ئاماژه‌یه له سالی خۆیندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۴)، له ئاماری
وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده ژماره‌ی قوتابیانی له‌سه‌ر ئاستی هه‌سی قوناه‌ی
(ناوه‌ندی، دواناوه‌ندی، ئاماده‌یی) به‌یه‌که‌وه هه‌ژمارکراوه، که ژماره‌یان
(۳۶۸۷۴) قوتابی بووه، (۲۰۳۷۶) قوتابی کۆر و (۱۶۴۹۸) قوتابی کچ بووه.

ئه‌گه‌ر سه‌یری خشته‌ی ژماره‌ی قوتابیانی قوناه‌کانی (ناوه‌ندی،
دواناوه‌ندی، ئاماده‌یی) بکه‌ین، ده‌بینین له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، له
گۆراندابووه، که هۆکاره‌که‌ی په‌یوه‌ندی به بارودۆخی سیاسی و ئابووری
باشووری کوردستان هه‌یه، به جۆریک له کاتی ئاساییبوونه‌وه‌ی

بارودۆخى سياسى و باشبوونى گوزهرانى دانىشتوانى سنوورى پارىزگاكه, ژمارهى قوتابىيان زياديكردوه, به پيچهوانه شه وه.

سه بارهت به ژمارهى قوتابىيانى قوناغى دواناوه ندى خويندى توركمانى له سه ر ئاستى پارىزگاي هه ولير له سالانى خويندى (۱۹۹۵-۱۹۹۸) به م شيوه يه ي خواره وه دابه شبو وه:

كۆي گشتى	ژمارهى قوتابيان		سالى خويندن
	كچ	كور	
-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۶۰۷	۳۳۷	۲۷۰	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۴۶۳	۲۵۷	۲۰۶	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۴۸۸	۲۵۷	۲۳۱	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه رچاوه: وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانوية/ جدول رقم ۲, سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸.

جيگه ي ئاماژه يه ئامارى ژماره ي قوتابىيانى قوناغى دواناوه ندى خويندى توركمانى له سه ر ئاستى پارىزگاي هه ولير له سالى خويندى (۱۹۹۴-۱۹۹۸), له به رده ستدا نبييه, ئه مه ش بو ئه وه ده گه رپيته وه كه له وه ساله دا ژماره ي قوتابىيه كان له گه ل قوتابخانه كانى ديكه ي قوناغى دواناوه ندى هه ژماركراوه, تاوه كو دواى دامه زراندى به رپيوه به رايه تى خويندى توركمانى له ساله كانى دواتردا (ديدار له گه ل عه تائه لالا, كافى, ۱۶ ئه يلولى ۲۰۲۱).

هه روه ها ژماره ي قوتابىيانى قوناغى ناوه ندى و دواناوه ندى خويندى سريانى له سنوورى پارىزگاي هه ولير له سالانى (۱۹۹۵-۱۹۹۸) به م شيوه يه ي خواره وه تو ماركراوه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی قوتابیان		سالی خویندن
	کچ	کور	
-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۱۱۲۸	۵۹۵	۵۳۳	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۱۱۲۴	۶۲۱	۵۰۳	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۱۵۵۵	۶۶۷	۸۸۸	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس
الثانویة/ جدول رقم ۲, سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸.

سه‌بارهت بهو قوتابیانه‌ی که ئاواره‌ی ولاتی ئیران بوون و گه‌رپابوونه‌وه بو هه‌ریمی کوردستان، به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیز به‌پیی نووسراوی ژماره (۹۳۹۶) له (۱۹۹۸/۸/۱۹) بریاریدا به کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌ی تاییهت بۆیان له‌م کاته‌شدا ژماره‌ی ئه‌و قوتابیانه‌ی که له ولاتی ئیران گه‌رپانه‌وه باشووری کوردستان له ۳۱ ئابی ۱۹۹۶ تاوه‌کو ۳۱ کانوونی یه‌که‌می ۱۹۹۸، (۳۵۰۵) قوتابی بووه (علي، ۲۰۰۳، ۱۶۹). هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سانه‌ی که درێژه‌یان به خویندن نه‌دا، حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان بریاریدا به به‌رانبه‌رکردنی بروانامه‌کانیان به بروانامه‌ی عیراقی به مه‌به‌ستی دامه‌زراندنیان له داموده‌زگاکان، له‌و چوارچێوه‌یه‌شه‌وه له ۱ ئه‌یلوولی ۱۹۹۶ تاوه‌کو ۳۱ کانوونی یه‌که‌می ۱۹۹۸، (۶۰۴۱) بروانامه به‌رانبه‌رکران (علي، ۲۰۰۳، ۷۲-۷۳).

۴- ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی ئیسلامی:

ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی ئیسلامی له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولیز، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

کوی گشتی	ژماره‌ی قوتابیان		سالی خویندن
	کچ	کور	
۲۵۴	۱۵۷	۹۷	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۲۶۱	۱۶۱	۱۰۰	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۲۶۸	۱۵۷	۱۱۱	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۳۵۵	۲۰۰	۱۵۵	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الثانوية/ جدول رقم ۲, سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الثانوي والإسلامية لسنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸.

ئه‌گهر سه‌یری خشته‌ی سه‌ره‌وه بکه‌ین، بۆمان ده‌رده‌که‌ویت که ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی ئیسلامی له سالانی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) روو له زیادبوون بووه، ئه‌ویش ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ گرنگیدانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده به خویندنی ئیسلامی، بۆ نمونه به‌په‌رپه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌ده‌ی هه‌ولێر به نووسراوی فه‌رمی ژماره (۸۵۰۰) له (۱۹۹۶/۸/۱۷) بریاریدا که قوتابیانی خویندنی ئیسلامی دوا‌ی ته‌واوکردنی خویندنه‌که‌یان بتوانن به ئاره‌زووی خۆیان بچنه ئاماده‌یه‌ی په‌شهبه‌یه‌کان (به‌په‌رپه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌ده‌ی هه‌ولێر، خۆیه‌تی په‌شهبه‌یه‌ی، ژ: ۸۵۰۰، ب: ۱۹۹۶/۸/۱۷).

۵- ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی په‌شهبه‌یه‌ی:

ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی په‌شهبه‌یه‌ی له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر به‌م شه‌وه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی قوتابیان		سالی خویندن
	کچ	کور	
۷۷۲	۱۵۴	۶۱۸	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۷۴۷	۱۹۴	۵۵۳	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۵۷۴	۱۱۳	۴۶۱	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۸۴۱	۱۷۵	۶۶۶	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: به‌رئوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، سالا‌ه‌کانی خویندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المهني، لسنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸.

ئه‌گه‌ر سه‌یری خسته‌ی ژماره‌ی قوتابیانی خویندنی پیشه‌یی بکه‌ین، بۆمان ده‌رده‌که‌وێت، که له سالانی (۱۹۹۶-۱۹۹۷) ژماره‌ی قوتابیانی که‌میکردوه، که هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌رێته‌وه بۆ که‌متر گرنگیدانی حکومت به قوتابخانه پیشه‌ییه‌کان و که‌مبوونه‌وه‌ی پێویستی حکومت به ده‌رچووانی قوتابخانه پیشه‌ییه‌کان له لایه‌ک. له لایه‌کی دیکه‌وه، قوتابیانی قوتابخانه پیشه‌ییه‌کان دوا‌ی ته‌واوکردنی قوناغه‌کانی خویندن نه‌یانده‌توانی له کۆلیژ و په‌یمانگه‌کان درێژه به خویندن بده‌ن. به‌لام له سالانی (۱۹۹۷-۱۹۹۸) جاریکی دیکه ژماره‌ی قوتابیانی روه‌ی له زیادبوون کردوه، به تابه‌تی دوا‌ی ده‌رچوونی چه‌ند بریاریک له‌لایه‌ن به‌رئوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر بۆ قوتابیانی ئاماده‌ییه پیشه‌ییه‌کان، وه‌کو دابینکردنی ده‌رماله‌ی قوتابیانی و دابینکردنی به‌شه‌ناو‌خۆییه‌کان بۆ ئه‌و قوتابیانه‌ی له ده‌ره‌وه‌ی شارن و گه‌توگۆکردن له‌گه‌ل زانکۆکان بۆ وه‌رگرته‌ی ده‌رچووانی ئاماده‌ییه پیشه‌ییه‌کان له زانکۆکانی کوردستان و وه‌رگرته‌ی په‌که‌مه‌کانی به‌شه‌کانی ئاماده‌ییه پیشه‌ییه‌کان له کۆلیژه‌کان

(به پړيوه بهرايه تېي گشتي پوره رده ي هوليټر، به پړيوه بهرايه تي پيشه يي، ژ: ۱۰۹۱۲، ب: ۱۹۹۷/۹/۱).

۶- ژماره ي قوتابييني په يمانگه کان:

ژماره ي قوتابييني په يمانگه له سالاني (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له سه ر ئاستي پاريزگاي هوليټر به م شنيوه يه ي خواره وه خراوه ته وړوو:

ژماره ي قوتابيان								په يمانگه
۱۹۹۸-۱۹۹۷		۱۹۹۷-۱۹۹۶		۱۹۹۶-۱۹۹۵		۱۹۹۵-۱۹۹۴		
کچ	کور	کچ	کور	کچ	کور	کچ	کور	
۶۷۴	۳۴۱	۵۶۰	۳۴۴	۳۷۴	۳۲۸	۴۰۴	۴۰۲	په يمانگه ي مه لې بندي ماموستايان
۱۲۱	۱۰۷	۳۱	۲۳۲	۸۲۷	۳۶۷	۱۱۱۰	۴۸۵	په يمانگه ي پيگه ياندي ماموستايان
۱۴۲	۲۹۵	۱۹۴	۳۰۰	۱۸۴	۲۴۸	۱۵۲	۱۸۸	په يمانگه ي هونه ره جوانه کان
۱۶۸۰		۱۶۶۱		۲۳۲۸		۲۷۴۱		کوي گشتي

سه رچاوه: به پړيوه بهرايه تېي گشتي پوره رده ي هوليټر/ به شي ئامار، ساله کاني خويندني ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ وزارة التريبة/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المعاهد، سنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸.

به شيوه يه كي گشتي ژماره ي قوتابيين له سالاني خويندني (۱۹۹۵-۱۹۹۸) له پاريزگاي هوليټر له كه مېوونه وه دا بووه، كه زياتر په يوه ندي هه بووه به باروډوخي سياسي و ئابووري ئه و كاته ي هه ريمي كوردستان و كه مي ئاره زووي قوتابيين بو خويندن له په يمانگه كاندا. چونكه قوتابيين زياتر ئاره زوويان خويندن بووه له زانكوكاندا، بويه كه متر روويان له په يمانگه کان كړدووه. جگه له په يمانگه ي هونه ره جوانه کان كه له سالاني خويندني (۱۹۹۵-۱۹۹۷) ژماره يان زيادي كړدووه.

سێیه‌م/ ژماره‌ی مامۆستایان

جیگه‌ی ئاماژه‌یه به هۆی تیکچوونی بارودۆخی سیاسی له باشووری کوردستان و نه‌بوونی ئه‌رشیفینکی په‌روه‌رده‌یی، ئاماری ژماره‌ی مامۆستایانی به‌شینیکی زۆری قۆناغه‌کانی خویندن به تایبه‌تی له‌سه‌ر ئاستی قه‌زا و ناحیه‌کان، بۆ سالی خویندنی (١٩٩٤-١٩٩٥) له‌به‌رده‌ستدا نیه‌.

١- ژماره‌ی مامۆستایانی باخچه‌ی ساوایان: ژماره‌ی مامۆستایانی باخچه‌ی ساوایان له نیوان سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له سنووری پارێزگای هه‌ولێر به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

سالی خویندن	نیر	مئ	کۆی گشتی
١٩٩٤-١٩٩٥	-	٢٤٠	٢٤٠
١٩٩٥-١٩٩٦	-	٢٣٤	٢٣٤
١٩٩٦-١٩٩٧	-	٢٤٤	٢٤٤
١٩٩٧-١٩٩٨	-	٢٥١	٢٥١

سه‌رچاوه: (به‌رپۆه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، ساله‌کانی خویندنی ١٩٩٥-١٩٩٨).

٢- ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی سه‌ره‌تایی: ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی سه‌ره‌تایی، له ماوه‌ی نیوان سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

سالی خویندن	نیر	می	کۆی گشتی
۱۹۹۵-۱۹۹۴	۳۸۳۶	۴۹۹۱	۸۸۲۷
۱۹۹۶-۱۹۹۵	۲۵۶۷	۴۵۶۹	۷۱۳۶
۱۹۹۷-۱۹۹۶	۳۳۶۰	۵۲۵۵	۸۶۱۵
۱۹۹۸-۱۹۹۷	۳۷۷۰	۵۹۷۴	۹۷۴۴

سه‌رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الابتدائی لسنوات الدراسية ۱۹۹۶-۱۹۹۸).

ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی سه‌ره‌تایی، له ماوه‌ی نیوان سالانی (۱۹۹۸-۱۹۹۵) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر، گۆرانکاری به‌سه‌ردا هاتوو، به‌جۆریک له‌ سالی خویندنی (۱۹۹۶-۱۹۹۵) ژماره‌ی مامۆستایان که‌مبووه‌ته‌وه. ئه‌مه‌ش ده‌گه‌رێته‌وه بۆ ده‌ستپێکی شه‌ری ناوه‌خۆ، که‌ به‌هۆیه‌وه ژماره‌یه‌کیان کۆچیانکرد بۆ ولاتی دهره‌وه، هه‌روه‌ها به‌هۆی نه‌بوونی موچه و خراپیی بارودۆخی دارایی مامۆستایان، به‌شیک له‌ مامۆستایان وازیان له‌ پێشه‌که‌یان هینا و بۆ په‌یداکردنی بژێوی ژيانیان ده‌ستیان به‌ کارکردن کرد (دیدار له‌ گه‌ل رهمه‌زان، ناصیح غه‌فوور، ۱۲ی نیسانی ۲۰۲۱)^(۴).

سه‌باره‌ت به‌ ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی سه‌ره‌تایی خویندنی تورکمانی له‌ سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر له‌ سالانی (۱۹۹۸-۱۹۹۵) به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دابه‌شبووه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی مامۆستایان		سالی خۆیندن
	مئ	نیر	
-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۱۶۲	۱۱۹	۴۳	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۱۴۰	۱۰۸	۳۲	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۱۴۳	۱۱۱	۳۲	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الإبتدائی/ جدول رقم ۱, سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

ئەگەر سه‌یری خشته‌که‌ی سه‌ره‌وه بکه‌ین بۆمان دهرده‌که‌وئیت که ژماره‌ی مامۆستایانی خۆیندنی تورکمانی، بۆ سالی خۆیندنی (۱۹۹۴-۱۹۹۵) له‌به‌رده‌ستدا نییه، چونکه ژماره‌ی مامۆستایانی خۆیندنی تورکمانی له‌گه‌ل ژماره‌ی مامۆستایانی قوتابخانه‌کانی خۆیندنی کوردی هه‌ژمارکراون (دیدار له‌گه‌ل عه‌تائه‌للا، کافی، ۱۶ی ئه‌یلولی ۲۰۲۱). به‌لام له سالی خۆیندنی (۱۹۹۶-۱۹۹۵)، ژماره‌ی مامۆستایان له ساله‌کانی دواتر زیاتره، ئه‌ویش ده‌گه‌رئته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی، که به‌رئوه‌به‌رایه‌تی گشتی خۆیندنی تورکمانی له سالی (۱۹۹۶) هه‌لسا به ریکخستنه‌وه‌ی به‌رئوه‌به‌رایه‌تییه‌که و به‌رئوه‌به‌ریک و راپوئیکاریک و شاره‌زایه‌کی زمانی تورکمانی و سه‌رپه‌رشتیاریکی تایبه‌تی به‌رئوه‌بردن و (۳) سه‌په‌رشتیاری په‌روه‌ده‌یی دامه‌زراند، ئه‌مه‌ش وهک هه‌ولیک له‌پیناو گرنگیدان به مامۆستایان و کردنه‌وه‌ی خولی به‌هیزکردنی مامۆستایانی خۆیندنی تورکمانی. هه‌رچه‌نده له سالانی دواتر ژماره‌ی مامۆستایانی قوناغی سه‌ره‌تایی خۆیندنی تورکمانی که‌میکردوه، که بۆ خراپی باروودۆخی ئابووری کوردستان و خراپی گوزه‌رانی مامۆستایان و کۆچکردنی مامۆستایان بۆ دهره‌وه به هۆی خراپی باروودۆخی سیاسی له کوردستان

دهگه رپته وه، به لام له گه ل ئه وه شدا، حكومه تي هه ريمي كوردستان له سالي (1998) هه لسا به دامه زاندى ده رچوانى به شى زمانى توركى له په يمانگه كان وهكو ماموستا له و قوتابخانه ي كه زمانى توركى تاييدا ده خوينا (آفاق تربوية، 2004، ع: 2، ص: 166).

ههروه ها ژماره ي ماموستايانى قوناعى سه ره تاييى خويندى سريانى له سنورى پاريزگاي هه ولير له سالانى (1995-1998)، به م شيويه ي خواره وه تو ماركراوه:

سالى خويندى	ژماره ي ماموستايان		كوى گشتى
	نير	مى	
1995-1994	59	78	137
1996-1995	101	145	246
1997-1996	114	160	274
1998-1997	79	173	252

سه رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفرغية للمدارس الابتدائي/ جدول رقم 1، سنوات الدراسية 1995-1998).

ژماره ي ماموستايانى قوناعى سه ره تاييى خويندى سريانى تا وهكو سالى خويندى (1997-1996) به به رده وامى زيادي كر دووه، ئه مه ش دهگه رپته وه بۆ گرنگيدانى به رپوه به رايه تىيى خويندى سريانى له وهزاره تي په روه رده، له رپگه ي په ره پيدان به كردنه وه ي خولى فيركارى بۆ ماموستايانى خويندى سريانى، ئه وه بوو له 14-15 ئادارى 1996 هه لسا به كردنه وه ي خولى به ناو نيشانى (رۆلى ماموستا له فيركردنى زمانى داىك) بۆ ماموستايانى زمانى سريانى له سنورى پاريزگاي هه ولير (مراد، 2010، 49؛ هه ريم، 1999، 37؛ ل، 10). ههروه ها داوايان له وهزاره تي په روه رده كرد كه وا به شى تاييه ت به زمانى سريانى له زانكوى سه لاهه ددين بكرپته وه بۆ پيگه ياندى ماموستاي تاييه ت به زمانى سريانى

و كړندنه وهه ی زنجیره ی پوره ده یی سالانه بۇ زمانى سريانى (هه ژار، ۱۹۹۷، ۴۱). به لام له سالى خویندى (۱۹۹۷-۱۹۹۸) ژماره ی ماموستایان که میکر دووه، که هۆکارى سهره کی ده گه رپته وه بۇ ئاره زوى کوچکردنى به شیک له ماموستایانى سريانى بۇ ولاتانى دهره وه (دیدار له گه ل بطرس، نزار حنا، ۲ تشرینی دووه می ۲۰۲۰)^(۵).

۳- ژماره ی ماموستایانى قوناهه کانى (ناوه ندی، دواناوه ندی، ئاماده یی): ژماره ی ماموستایانى قوناهه کانى (ناوه ندی، دواناوه ندی، ئاماده یی) له سنوورى پاريزگای هه ولیز له سالانى خویندى (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، به م شیوه یه ی خواره وه خراوته پروو:

کوی گشتی	ئاماده یی		دواناوه ندی		ناوه ندی		سالی خویندى
	مى	نیر	مى	نیر	مى	نیر	
۲۹۰۱	-	-	-	-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۲۰۴۳	۹۸	۱۷۰	۸۹۰	۹۹	۴۳۰	۳۵۶	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۲۵۹۴	۸۲	۱۳۸	۹۱۱	۶۸۴	۴۵۸	۳۲۱	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۲۹۹۴	۱۱۳	۱۴۴	۱۰۴۸	۷۳۹	۴۹۲	۴۵۸	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سهرچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانویة/ جدول رقم ۱، سنوات الدراسة ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

جیگه ی ئاماژه یه ئامارى ژماره ی ماموستایان له سالى خویندى (۱۹۹۵-۱۹۹۴) له وه زارته ی پوره ده، هه رسى قوناهه به یه که وه هه ژماره یان، که ژماره یان (۲۹۰۱) ماموستا بووه، (۱۳۷۳) ماموستای ره گه زى نیر و (۱۵۲۸) ماموستای ره گه زى می. هه روه ها ژماره ی ماموستایان له سالانى (۱۹۹۶-۱۹۹۵) که مبوته وه، که هۆکاره کی ده گه رپته وه بۇ کاریگه رى شه رى ناوخو و گواسته وه ی پوره ده بۇ ناحیه ی سه لاهه ددین و کوچکردنى به شیکى زورى ماموستایانى سنوورى پاريزگای هه ولیز بۇ سنوورى پاريزگاكانى سلیمانى و که رکوک، که

له ژیر دهسه لاتی حزبیکه دیاریکراودا بوو (رمضان، ۱۹۹۸، ۵). ههروهها بههوی خراپیی بارودوخی سیاسی و ئابووری، بهشیکه زوری ماموستایان کوچیانکرد بو ولاتانی دهرهوه، ئەمهش کاریگهری دیاری ههبوو له کهمبوونهوهی ژماره‌ی ماموستایان له و قوناغه‌دا (دیدار له‌گه‌ل ئەحمه‌د، ته‌لعه‌ت جه‌لال، ۸ کانوونی یه‌که‌می ۲۰۲۰).^(۱)

سه‌باره‌ت به ژماره‌ی ماموستایانی قوناغی دواناوه‌ندی خویندنی تورکمانی له سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر له سالانی (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه دابه‌شبووه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی ماموستایان		سالی خویندن
	مئ	نیر	
-	-	-	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۶۵	۴۱	۲۴	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۵۶	۳۶	۲۰	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۵۷	۳۹	۱۸	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سه‌رچاوه: (وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانوية/ جدول رقم ۱، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

جیگه‌ی ئاماژه‌یه ژماره‌ی ماموستایانی قوناغی دواناوه‌ندی خویندنی تورکمانی هاوشیوه‌ی ژماره‌ی قوتابییان له و ماوه‌یه‌دا له‌گه‌ل ژماره‌ی ماموستاکانی قوناغی دواناوه‌ندی قوتابخانه کوردییه‌کان هه‌ژمارکراوه. بۆیه ئاماری ئەم ساله به‌ته‌نها له‌به‌رده‌ستدانییه.

ههروهه ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی دواناوه‌ندی خۆیندی سریان‌ی له سنووری پارێزگای هه‌ولێر له سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨)، به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه تۆمارکراوه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی مامۆستایان		سالی خۆیندن
	م	ن	
٦٥	٣٩	٢٦	١٩٩٥-١٩٩٤
١٠٨	٦٦	٤٢	١٩٩٦-١٩٩٥
١٣٦	٧١	٦٥	١٩٩٧-١٩٩٦
١٣٨	٧٣	٦٥	١٩٩٨-١٩٩٧

سه‌رچاوه: (وزاره‌ی التربیة/ المديرة العامة/ الجداول التفریغیة للمدارس الثانویة/ جدول رقم ١، سنوات الدراسة ١٩٩٥-١٩٩٨).

ژماره‌ی مامۆستایانی قۆناغی دواناوه‌ندی خۆیندی سریان‌ی، سال له‌دوای سال له‌زیادبووندا بووه، به‌تایبه‌تی له‌سالانی خۆیندی (١٩٩٦-١٩٩٨). هۆکاری ئه‌م زیادبوونه‌ش ده‌گه‌رێته‌وه بۆ گرنگیدانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده به‌خۆیندی سریان‌ی و پێگه‌یانندی مامۆستایان و کردنه‌وه‌ی خولی به‌هێزکردن، به‌تایبه‌تی دوا‌ی دامه‌زراندنی به‌رپوه‌به‌رایه‌تییه‌کی تایبه‌ت به‌خۆیندی سریان‌ی له‌ وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده (مراد، ٢٠١٠، ١٦٠).

جیگه‌ی ئاماژه‌یه سه‌ره‌رای زۆربوون و دامه‌زراندنی مامۆستایان، به‌لام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا له‌سالانی خۆیندی (١٩٩٤-١٩٩٨)، قۆناغه‌کانی ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و ئاماده‌یی، گرتی ته‌واونه‌بوونی رێژه‌ی مامۆستایان هه‌بوو، به‌تایبه‌تی له‌بابه‌ته زانستییه‌کان و زمانی ئینگلیزی. سه‌باره‌ت به‌بابه‌ته زانستییه‌کان، زۆرجار مامۆستای بیرکاری بابه‌ته‌کانی فیزیای ده‌گوته‌وه که سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی شاره‌زایی ته‌واوی نه‌بوو، له‌بابه‌تی زمانی ئینگلیزیش له‌کاتی پێویستدا داوا له‌ مامۆستایه‌کی زمانی

ئىنگلىزى قۇناغى سەرەتايى دەكرا، بۇ ئۇەى بابەتەكە بلىتەوہ. لە لايەكى دىكەوہ بەشىك لە مامۇستايانى زمانى ئىنگلىزى بۇ كاركردن لەگەل رىكخراوہ بيانىيەكان وازيان لە پىشەكەى خۇيان دەھىنا بەرانبەر بە موچەيەك، كە لە موچەكەى خۇيان زياتر بوو. ئەمەش كارىگەرى خراپى لەسەر ئاستى قوتاببيان دروستدەكرد و دەبووہ گرفتىك بۇ قۇناغەكانى دواتر، بە تايبەتى لە بابەتە زانستىيەكان (دىدار لەگەل ئەحمەد، تەلەت جەلال، ۸ى كانوونى يەكەمى ۲۰۲۰).

۴- ژمارەى مامۇستايانى خويندنى ئىسلامى:

ژمارەى مامۇستايانى خويندنى ئىسلامى لە سالانى (۱۹۹۵-۱۹۹۸)، لەسەر ئاستى پارىزگاي ھەولير بەم شىوہيەى خواروہ بووہ:

كۆى گشتى	ژمارەى مامۇستايان		سالى خويندن
	مى	نير	
۲۶	۴	۲۲	۱۹۹۵-۱۹۹۴
۲۳	۴	۱۹	۱۹۹۶-۱۹۹۵
۳۱	۵	۲۶	۱۹۹۷-۱۹۹۶
۳۰	۴	۲۶	۱۹۹۸-۱۹۹۷

سەرچاوہ: (وزارە التربيە/ المديرية العامة/ الجداول التفریغية للمدارس الإسلامى/ جدول رقم ۱، سنوات الدراسية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

زيادبوون و كەمبوونەوہى ژمارەى مامۇستايانى قۇناغى دواناوہندى خويندنى ئىسلامى بە رىژەيەكى كەم و ديارىكراو، زياتر پەيوہست بووہ بە كردنەوہى قوتابخانەى نوى و زيادبوونى ژمارەى قوتاببيان، چونكە لەم ماوہيەدا ھىچ قوتابخانەيەكى دواناوہندى خويندنى ئىسلامى نەكراوہتەوہ، بۇيە پىئويستى بە دامەزراندن و زيادبوونى ژمارەى

مامۆستایان نه بووه (به‌رێوه به‌رایه‌تی گشتی پرۆگرام و نه‌خشه‌کێشان، ٤٨,٢٠٠٠).

٥- ژماره‌ی مامۆستایانی خویندنی پیشه‌یی:

ژماره‌ی مامۆستایانی خویندنی پیشه‌یی له سالانی (١٩٩٨-١٩٩٥)، له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

کۆی گشتی	ژماره‌ی مامۆستایان		سالی خویندن
	م	ن	
٣٦١	١٢٢	٢٣٩	١٩٩٥-١٩٩٤
٣٢٨	١٠٥	٢٢٣	١٩٩٦-١٩٩٥
٣١٧	١١٠	٢٠٧	١٩٩٧-١٩٩٦
٣٤٢	١٠١	٢٤١	١٩٩٨-١٩٩٧

سه‌رچاوه: (به‌رێوه به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، سه‌له‌کانی خویندنی ١٩٩٨-١٩٩٥؛ وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المهني، سنوات الدراسية ١٩٩٨-١٩٩٦).

به شیوه‌یه‌کی گشتی ژماره‌ی مامۆستایانی خویندنی پیشه‌یی له که‌مبوونه‌وه‌دا بووه، ئەمه‌ش زیاتر په‌یوه‌ستبووه به که‌مبوونه‌وه‌ی ژماره‌ی قوتابییان و که‌می پێداویستی مامۆستا له قوتابخانه‌ پیشه‌بیه‌کان. ئەمه‌ جگه‌ له دانه‌مه‌زاندنی مامۆستای تازە بۆ قوتابخانه‌کان. له‌لایه‌کی دیکه‌وه، به‌شیک له مامۆستایان گه‌رانه‌وه زانکۆکان به‌مه‌به‌ستی گۆڕینی پسپۆری خۆیان (دیدار له‌گه‌ڵ هه‌مه‌د ئەمین، که‌مال ئەحمه‌د، ١١ حوزه‌یرانی ٢٠٢١).

٦- ژماره‌ی مامۆستایانی په‌یمانگه:

ژماره‌ی مامۆستایانی په‌یمانگه له سالانی (١٩٩٥-١٩٩٨) له‌سه‌ر ئاستی پارێزگای هه‌ولێر به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

سالی خۆیندن	نێر	مێ	کۆی گشتی
١٩٩٥-١٩٩٤	١٠٠	٦٠	١٦٠
١٩٩٦-١٩٩٥	٩٥	٤٦	١٤١
١٩٩٧-١٩٩٦	١٠٦	٣٥	١٤١
١٩٩٨-١٩٩٧	٩١	٣٠	١٢١

سه‌رچاوه: (به‌رێوه‌به‌رایه‌تی گشتی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر/ به‌شی ئامار، ساله‌کانی خۆیندن ١٩٩٥-١٩٩٨؛ وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المعاهد، سنوات الدراسية ١٩٩٦-١٩٩٨).

جیگه‌ی ئاماژه‌یه‌ که‌مبوونه‌وه‌ی ژماره‌ی مامۆستایان، په‌یوه‌ست بووه به‌ که‌مبوونه‌وه‌ی ژماره‌ی قوتابییانی په‌یمانگه‌کان، هه‌روه‌ها ژماره‌یه‌ک مامۆستا له‌ په‌یمانگه‌کان گه‌راونه‌ته‌وه‌ زانکۆکان بۆ ته‌واوکردنی خۆیندن، به‌شیکی دیاریکراویشیان کۆچیان کردوه‌ بۆ ولاتانی دهره‌وه‌. جگه‌ له‌وه‌ له‌ بری دامه‌زراندنی مامۆستای نوێ، کیشه‌ی که‌مبوونه‌وه‌ی مامۆستا له‌ په‌یمانگه‌کان به‌ وانه‌بیژان پڕکراوه‌ته‌وه‌ (حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان/ وه‌زاره‌تی دارایی، ١٩٩٧، ٩٢-١٠٨). له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌، له‌م ماوه‌یه‌دا هه‌چ په‌یمانگه‌یه‌کی نوێ له‌ سنووری پارێزگای هه‌ولێر نه‌کراوه‌ته‌وه‌. ئه‌م هۆکارانه‌ش کاریگه‌ری هه‌بووه‌ له‌سه‌ر که‌مبوونه‌وه‌ی ژماره‌ی مامۆستایانی په‌یمانگه‌کان.

ته‌وه‌ره‌ی سێیه‌م/ پڕۆگرامی خۆیندن

۱- پروگرامی باخچه‌ی ساوایان: باخچه‌ی ساوایان پروگرامیکی تاییه‌ت و دیاریکراوی نه‌بووه، به‌لام به‌گویره‌ی پلانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده پروگرامی باخچه‌ی ساوایان بریتی بووه له‌گرنگیدان به‌په‌روه‌رده‌ی عه‌قلی، خویندنی سه‌ره‌تایی، کارکردنی ساده، وه‌رزشکردن، گرنگیدان به‌تهندروستی مندالان له‌رئگه‌ی ئه‌و خواردنانه‌ی که له‌باخچه‌ی ساوایان پینانده‌درا (رمضان، ۱۹۹۸، ۵).

۲- پروگرامی خویندنی قوناعی سه‌ره‌تایی: ئه‌و پروگرامانه‌ی که له‌قوناعی سه‌ره‌تایی ده‌خوینران به‌و شیوه‌یه‌ی خواره‌وه بووه:

ژ	پروگرامه‌کانی خویندن	پوله‌کان
۱	په‌روه‌رده‌ی ئابین	۶-۱
۲	زمانی کوردی	۶-۱
۳	زمانی عه‌ره‌بی	۶-۴
۴	زمانی ئینگلیزی	۶-۵
۵	بیرکاری	۶-۱
۶	میژوو	۶-۵
۷	جوگرافیا	۶-۵
۸	په‌روه‌رده‌ی نیشتمانی	۶-۴
۹	بنه‌مای زانیاری و تهندروستی	۶-۴
۱۰	په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی	۶-۱
۱۱	وینه و ئیشی ده‌ست	۶-۱
۱۲	سروود و مؤسیقا	۶-۱
۱۳	کشتوکال	۶-۱
۱۴	مالداری	۶-۵
۱۵	په‌روه‌رده‌ی وه‌رزش	۶-۱

سه‌رچاوه: (أرام، صباح، ۲۰۰۴)، المناهج الدراسية و تطبيق حقوق الإنسان، مجلة آفاق تربوية، عدد ۲، ص ۱۱۲؛ المعدلات الشهرية والسنوية للمدارس الابتدائية، سجل مدرسة ئه‌ستیره ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

به‌رپوښه‌برايه‌تېي گشتي پوره‌دهی هوليډر له سالاني (۱۹۹۶-
۱۹۹۷)، سهاره‌ت به پړوگرامه‌کاني خویندن له قوناغی سهره‌تايي، چند
برپاريکي دهرکرد، بؤ نمونه برپاردا به خویندنې بابه‌تي (پوره‌دهی
ئيسلامي) له گشت بابه‌ته‌کاني قوناغه‌کاني سهره‌تايي (به‌رپوښه‌برايه‌تېي
گشتي پوره‌دهی هوليډر، پړوگرامه‌کان، ژ: ۵۶۱، ب: ۱۹۹۷/۱/۱۱).
سهاره‌ت به بابه‌تي سروود و موسيقا، برپاريدا به گوته‌وهی ئه‌و
سروودانه‌ی که دياریکراوه له گشت قوتابخانه سهره‌تاييه‌کاني سنووری
پوره‌دهی هوليډر که ژماره‌يان (۱۳) سروود بو، که گوزارشتييان له
خوشه‌ويستي نيشتمان و سروشتی کوردستان دهرکرد (به‌رپوښه‌برايه‌تېي
گشتي پوره‌دهی هوليډر، به‌رپوښه‌برايه‌تېي چالاکی قوتابخانه‌کان،
سرووده برپارله‌سهره‌دراوه‌کان، ژ: ۶۳۹۷، ب: ۱۹۹۷/۴/۱۴؛
رانپه‌يي، ۱۹۹۷، ۶۶).

هر سهاره‌ت به بابه‌ته‌کاني قوناغی سهره‌تايي، به‌رپوښه‌برايه‌تېي
پوره‌دهی هوليډر، برپاريدا به خویندنې بابه‌تي پوره‌دهی کشتوکال له
پوله‌کاني يه‌که‌م و دووهم و سيپه‌می سهره‌تايي (به‌رپوښه‌برايه‌تېي گشتي
پوره‌دهی هوليډر، پړوگرامه‌کان، ژ: ۲۳۳۵۱، ب: ۱۹۹۷/۱۲/۱۴). هره‌ها
به‌رپوښه‌برايه‌تېي گشتي پوره‌دهی هوليډر برپاريدا به زيادکردنی بابه‌تي
(مافي منډال) له قوناغه‌کاني خویندنې سهره‌تايي بؤ سالی خویندنې
(۱۹۹۷-۱۹۹۸) (جه‌لال، ۱۹۹۹، ۱۰).

سهاره‌ت به خویندنې سريانی له و قوناغه‌دا، وه‌کو سالاني پيشوو
بوو گورانکاری تيدانه‌کراوه، تهنه‌ئا وه‌نه‌بيت که به‌رپوښه‌برايه‌تېي گشتي
پوره‌دهی هوليډر، برپاريدا به زيادکردنی خویندنې وانه‌کاني هه‌فته‌يي
زمانی کوردی و زمانی سريانی له پولي يه‌که‌م تاوه‌کو پولي چواره‌می
سهره‌تايي له (۴) وانه بؤ (۶) وانه له هه‌فته‌يه‌کدا له قوتابخانه سريانيه‌کان
(به‌رپوښه‌برايه‌تېي گشتي پوره‌دهی هوليډر، پړوگرامه‌کان، ژ: ۲۳۲۲، ب:

۱۹۹۶/۲/۱۲), ھەرۈھەھا لە رۋانگەھى گرنگيدان بە خويندىنى سريانى
ۋەزارەتى پەرۋەردە بىرى (۱۱۶۰۰) دىنارى تەرخانکرد بۇ چاپکردىنى ئەۋ
پەرتوۋكانەھى لە پىرۋوگرامى خويندىنى سريانى لە قۇناغەكانى سەرەتايى
دەخوينىران, ھەرۈھەھا لە سالانى (۱۹۹۷-۱۹۹۸) (۱۶۵۰۰) پەرتوۋك بۇ
پۇلەكانى دوۋەم و سىنيەم و چوارەم و شەشەم چاپكران
(بىرس, ۲۰۰۰, ۷۷), لە لايەكى دىكەۋە دواى جىبەجىكردى بىرى (۹۸۶)
ى نەۋت بەرانبەر بە خۇراك, رىكخراۋى يونسىف رۆلۈكى دىارى بىنى لە
چاپكردىنى پەرتوۋكەكانى قۇناغى سەرەتايى لە چوارچىۋەھى پلانى
ۋەزارەتى پەرۋەردەھى حكومەتى ھەرىمى كوردستان (صوفى, ۱۹۹۸, ۱۵-
دواتر؛ موشى, ۹۲-۹۳, ۲۰۰۴).

ئەۋەھى تايبەت بوۋە بە خويندىنى توركمانى لە قۇناغى سەرەتايى,
گوتتەۋەھى وانەكان و دانانى پىرۋوگرام كاريكى ئاسان نەبوۋە, ھەر بۇيە لە
سەرەتادا پىتى لاتىنى بۇ خويندىنى توركمانى بەكارھاتوۋە
(شەرىف, ۲۰۰۰, ۱۴), بە جۇرىك بۇ سالى خويندىنى (۱۹۹۵-۱۹۹۶) لە پۇلى
سىنيەمى سەرەتايى تەۋاۋى بابەتەكان بە زمانى توركى خوينراۋە,
ھەرۈھەھا لە (۵) قوتابخانەھى سەرەتايى و (۲) قوتابخانەھى ناۋەندى لە پال
زمانى كوردى زمانى توركى بە پىتى لاتىنى خوينراۋە, ھەرۈھەھا لە (۴)
قوتابخانەھى سەرەتايى و (۲) قوتابخانەھى ناۋەندى كە خويندىنان بە زمانى
عەرەبى بوۋە, زمانى توركىش خوينراۋە (آفاق تىربوۋىة, ۲۰۰۶, ع: ۱۱,
ص: ۲۹). ھەرۈھەھا حكومەتى ھەرىمى كوردستان بۇ گرنگيدان بە خويندىنى
توركمانى لە كانوونى يەكەمى ۱۹۹۷ بىرياريدا بە چاپكردىنى (۶۰۰۰)
پەرتوۋكى تايبەت بە خويندىنى توركمانى (خۇشناۋ, ۱۹۹۹, ۲۸۳).

۳- پىرۋوگرامى خويندىنى قۇناغى ناۋەندى, ئامادەھى: پىرۋوگرامى
خويندىن لە قۇناغى دواناۋەندى بەۋ شىۋەھىەھى خوارەۋە بوۋە:

ژ	پروگرامه‌کانی خویندن	قونای نارهندي	قونای نامادهي
۱	په‌روه‌ده‌ی ئایین	۳-۱	۶-۴
۲	زمانی کوردی	۳-۱	۶-۴
۳	زمانی عه‌ره‌بی	۳-۱	۶-۴
۴	زمانی ئینگلیزی	۳-۱	۶-۴
۵	بیرکاری چه‌بر و ئەندازه	۱	۶-۴
		۳-۲	
۶	میژوو	۳-۱	۴ (۶-۵) ویژهی
۷	جوگرافیا	۳-۱	۴ (۶-۵) ویژهی
۸	په‌روه‌ده‌ی نیشتمانی	۳-۱	
۹	کومه‌لناسی		۵ ویژهی
۱۰	ئابووری		۶-۵ ویژهی
۱۱	زانست و تهن‌روستی	۱	زانستی گشتی
		۳-۲	زینده‌وه‌رزانی
۱۲	فیزیا	۳-۲	۴ (۶-۵) زانستی
۱۳	کیمیا	۳-۲	۴ (۶-۵) زانستی
۱۴	زینده‌وه‌رزانی	-	۴ (۶-۵) زانستی
۱۵	په‌روه‌ده‌ی هونه‌ر	۳-۱	۶-۴
۱۶	په‌روه‌ده‌ی وه‌رزش	۳-۱	۶-۴
۱۷	مالداري	۳-۱	۶-۴

سه‌رچاوه: (مدیرية التربية العامة - أربیل/ قسم الأرشيف، المدارس الثانوية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

۴- پروگرامی خویندن نه‌وجه‌وانان: پروگرامه‌کانی خویندن له قوتابخانه‌کانی نه‌وجه‌وانان وه‌کو سالانی رابردوو بووه، که به‌سه‌ر چوار قونای دابه‌شکراوه، له قونای یه‌که‌مدا پۆلی یه‌که‌م و دووه‌می له‌خوده‌گرت، تاوه‌کو نیوه‌ی سال په‌رتوکه‌کانی پۆلی یه‌که‌می سه‌ره‌تایی خوینراوه، له کۆتایی سالیس په‌رتوکه‌کانی پۆلی دووه‌می سه‌ره‌تایی خوینراوه. قونای دووه‌م که پۆله‌کانی سییه‌م و چواره‌می له‌خوگرتوووه،

تاوهكو نيوه‌ی سالل پەرتووكەكانى پۆلى سىئەمى سەرەتايى خوینراوه. له نيوه‌ی دووه‌مى ساللش پەرتووكەكانى پۆلى چوارەمى سەرەتايى خوینراوه، قوناغى سىئەم سەربەخۆ بووه و پەرتووكەكانى پۆلى پینجەمى سەرەتايى خوینراوه، قوناغى چوارەمىش بە هەمان شێوه سەربەخۆ بووه و پەرتووكەكانى پۆلى شەشەمى سەرەتايى خوینراوه (عەبد، ۲۰، ۲۰۰۰)، له پال فێركردنى كارى دەستى وهكو درومان و دارتاشى و وینه (محيه‌ددین، ۲۰۰۲، ۱۹).

۵- پڕۆگرامى خویندنى پيشه‌یى: له ئاماده‌ی پيشه‌سازى بابەته‌كانى (پەروەردەى ئاين، زمانى كوردى، زمانى عەرەبى، زمانى كوردى، زمانى ئینگلیزى، بىركارى، وینه‌ی پيشه‌سازى، زانستى پيشه‌سازى، مەشقى كردارى، چاك‌كردنەوه، رۆشنیبرى پيشه‌یى، بابەته سروشتییه‌كان، وەرزش) خوینراوه. هەروەها له ئاماده‌ی كشتوكال بابەته‌كانى (پەروەردەى ئاين، زمانى كوردى، زمانى عەرەبى، زمانى ئینگلیزى، پووه‌كپاریزى، میوه، ئامیرى كشتوكال، چاك‌كردنى كێلگه و باخچه، پيشه‌سازى خوراك و سپیایى، پەروەردەى پەله‌وهر، رۆشنیبرى پيشه‌یى، بىركارى، فیزیا، كیمیا، زیندەوهرزانی، بەروبوومى كێلگه‌یى، پاراستنى چێندراوه‌كان، پەروەردەى هەنگ، پەروەردەى ئازەل، ئامار) خوینراوه. ئەو بابەتانه‌ی كه له ئاماده‌ییه‌ بازركانییه‌كان خوینراون بریتى بووینه له: (پەروەردەى ئاين، زمانى كوردى، زمانى عەرەبى، زمانى ئینگلیزى، بىركارى، یاسای بازركانى، ئابوورى، ژمیریاری تايبەت، ژمیریاری حكومەت، بنه‌ماكانى كرىن و فرۆشتن، پەيوه‌ندى بازركانى، بنه‌ماى ژمیریاری، بنه‌ماى بەرپووه‌بردن، پەروەردەى نەتەوه‌یى و ئیشتراكى) (مديرية العامة للتعليم المهني ۱۹۹۵-۱۹۹۸؛ مؤسسة التعليم المهني ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

گرفت له بهردهم خویندنی بابه تهکان له ئامادهیه پیشهیهکان نه بوونی پرۆگرامیکی جیاواز بووه، به تایبهتی له بابهتی زمانی ئینگلیزی، واته هه ر به شیک بابهتیکی تایبهتی نه بووه که به زمانی ئینگلیزی بخوینریت، به لکو زمانی ئینگلیزی به شیوهیهکی گشتی وهکو بابهتیکی هاوبهش له هه موو به شهکاندا خوینراوه (نووسراوی به پێوه بهری ئامادهیهی پیشهیهی ئاسکی که له ک (سیروان عزه ددین حه سه ن، ۲۰۰۲/۳/۱۷). به پێوه به رایه تی گشتیهی په روه ردی هه ولیر له پێناو به رژه وه ندیهی قوتابیهیان، بریاریدا که وا بابه تی (کیمیا) بو سالی خویندنی (۱۹۹۴-۱۹۹۵) له تاقیکردنه وهی کۆتایی وزاری داواکراو نه بیته (وزاره التریبه لأقلیم کوردستان العراق، اللجنة العليا للإمتحانات العامة، ع: ۴۲، ت: ۱۹۹۵/۴/۲۵).

جیهگی ئاماژهیه وهکو ههنگاوێکی گرنگ ئامادهیهی ئاسکی که له کی پیشهیهی له کۆتایی سالی خویندنی (۱۹۹۴-۱۹۹۵) له ژیر پێشنیازی سه ره رشتیاری پسه پوری کشتوکالی، بریاریدا به گۆرینهی زمانی خویندن بو پۆلی یه که م بو سالی خویندنی (۱۹۹۵-۱۹۹۶) له زمانی عه ره بیهیه وه بو زمانی کوردی، وهکو ههنگاوێک بو گۆرینهی زمانی خویندن له سه رجه م پوله کان بو ساله کانی دواتر (ئامادهیهی ئاسکی که له کی پیشهیهی، گۆرینهی زمانی خویندن، ژ: ۱۵۳، ب: ۱۹۹۵/۱۲/۲۰). هه روه ها به پێوه به رایه تی گشتیهی په روه ردی هه ولیر، بریاریدا به خویندنی بابه تی (مافی مرۆف) له قوتابخانه ئامادهیهی و دواناوه ندی و پیشهیهیهکان (به پێوه به رایه تی گشتیهی په روه ردی هه ولیر، پرۆگرامه کان، ژ: ۲۲۶۷۷، ب: ۱۹۹۷/۱۲/۶).

۶- پرۆگرامی خویندنی ئیسلامی: پرۆگرامه کانی خویندن له قوتابخانه کانی سه ره تایی و دواناوه ندیهی خویندنی ئیسلامی به و شیوهیهی خواره وه بوو:

ژ	پروگرامه‌کانی خویندن	
	قوناغی سه‌ره‌تابی	قوناغی دواناوه‌ندی
	پۆله‌کان	پۆله‌کان
۱	۶-۱	۳-۱
۲	۶-۱	۶-۱
۳	۶-۱	۶-۱
۴	۶-۵-۴	۶-۱
۵	۶-۵-۴	۵-۱
۶	۶-۵-۴	۵-۱
۷	۶-۵-۴	۳-۱
۸	۶-۱	ته‌فسیری قورئان
۹		قورئان و فه‌رموده
۱۰	۶-۱	۵-۱
۱۱	۶-۱	۱
۱۲	-	۶-۳-۲
۱۳	-	۶-۵-۳-۲
۱۴	-	۶-۵-۳-۲
۱۵	-	۶-۵
۱۶	-	۶-۵-۴
۱۷	-	۶-۵
۱۸	-	۴
۱۹	۶-۱	-
۲۰	۶-۱	-

سه‌رچاوه: (مديرية التربية العامة - أربيل/ قسم الأرشيف للدراسات الإسلامية ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

۷- پروگرامی خویندنی په‌یمانگه: سه‌بارهت به پروگرامی خویندن له په‌یمانگه‌ی مه‌لبه‌ندی مامۆستایانی هه‌ولێر، له قوناغی یه‌که‌م بابه‌ته‌کانی (پێگای وتنه‌وه‌ی په‌روه‌رده‌ی ئیسلامی، پێگای وتنه‌وه‌ی زمانی عه‌ره‌بی، پێگای وتنه‌وه‌ی زمانی ئینگلیزی، پێگای وتنه‌وه‌ی په‌روه‌رده‌ی هونه‌ری، زانیاری ده‌روونی گشتی، سه‌ره‌تا‌کانی په‌روه‌رده، لیکۆلینه‌وه و

هه‌لسه‌نگاندن، میژووی گه‌لی کورد، ته‌ندروستی گشتی و ژینگه، ریزمان، خویندنه‌وه و دارشتن، ره‌خنه، ئەده‌بی کوردی، رینووس، کرمانجی ژووورو، ریگای وتنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی (هرزشی) خوینراوه. هه‌روه‌ها له قوناغی دووهم بابه‌ته‌کانی (ریگای وتنه‌وه‌ی زمانی ئینگلیزی، ریگای وتنه‌وه‌ی زمانی عه‌ره‌بی، ریگای وتنه‌وه‌ی زمانی کوردی، ریگای وتنه‌وه‌ی ئەلف و بیی کوردی، ریگای وتنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی هونه‌ری، ریگای وتنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی وهرزش، زانیاری ده‌روونی و په‌روه‌ده‌یی، زانیاری ده‌روونی منداڵ، به‌په‌یه‌بردن و سه‌په‌رشتیکردن، میژووی گه‌لی کورد، ریزمان، خویندنه‌وه و دارشتن، ره‌وانیژی، ئەده‌بی منداڵان، کرمانجی ژووورو، راهینان) خوینراوه (قه‌ره‌نی، ۲۰۰۱، ۴۰-۴۲).

سه‌باره‌ت به‌ پرۆگرامی خویندن له‌ په‌یمانگه‌ی پینگه‌یاندنی مامۆستایان، سی سالی یه‌که‌م هه‌مان پرۆگرامی پۆله‌کانی چواره‌م و پینجه‌م و شه‌شه‌می ئاماده‌بیان خویندووه، له‌ دوو سالی کۆتاییش هه‌مان پرۆگرامه‌کانی په‌یمانگه‌ی مه‌لبه‌ندی مامۆستایانان خویندووه (قه‌ره‌نی، ۲۰۰۱، ۴۱). هه‌روه‌ها په‌یمانگه‌ی هونه‌ره‌ جوانه‌کان، له‌ گه‌ل ئەوه‌ی چهند وانه‌یه‌کی هاوبه‌شی وه‌کو زمانی کوردی و زمانی عه‌ره‌بی و زمانی ئینگلیزی و ریگاکانی وانه‌گوتنه‌وه و ده‌رونزانی و په‌روه‌ده‌ی کرداری، له‌ هه‌موو به‌ش و قوناغه‌کاندا خوینراوه، پرۆگرامه‌کانی خویندن به‌و شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ بووه:

به شه‌کان						ژ
شانو		میوزیک		شیوه‌کاری		
قوناغ	پروگرام	قوناغ	پروگرام	قوناغ	پروگرام	
۵-۱	وهرزشی شانویی	۵-۲	کورال	۲, ۱	نه‌خشانندن	۱
۵	فهلسه‌فه	۳-۱	سررود و گورانی	۴-۱	هیلکاری	۲
۵-۱	نواندن	۴-۱	سولفیجی گشتی	۵-۱	ره‌نگ	۳
۱	مکیاز	۵-۳	سولفیجی روژهلالات	۴-۱	میژووی هونه‌ر	۴
۴-۱	میژووی شانو	۳-۱	میژووی میوزیکی گشتی	۲	تویکاری	۵
۱	پوناکی	۲-۱	میژووی میوزیکی کوردی	۱	گرافیک	۶
۱	چیژی میوزیک	۲-۱	نامیره‌کان	۵-۲	په‌یکه‌ر	۷
۳-۱	ده‌نگ	۴	چالاک‌ی و نه‌زمو‌نگه‌ری	۵-۲	سیرامیک	۸
۲	جلوبه‌رگ	۴	فولکلور	۱,۳,۴	دیزاین	۹
۲	بنه‌ماکانی دهره‌بینان	۳-۱	چیژ (بینین، بیستن)	۵-۳	دارشتن	۱۰
۳	دیکور	۶-۳	کوژهن	۴-۳	مه‌دالیا	۱۱
۱	ٹیپیکار (فانتوماین)	۴-۱	تیوه‌ری گشتی	۳	ته‌کنه‌لوژیا	۱۲
۳	شانوی روژهلالات	۵-۳	تیوه‌ری روژهلالات	۴	دیواربه‌ند	۱۳
۴	شانوی مندال	۵-۴	هارمونی	۵-۳	شوشه‌کاری	
۳	تیوه‌ری که‌سایه‌تی			۳	ته‌کنیک	
۵-۳	دهره‌بینان			۵	جوانزانی	
۳	کارگیری به‌ره‌مه‌بینان					
۳	پوونگ — رده‌نوه و شیکرده‌نوه					
۴	زاراوه‌کان					
۵-۴	بنه‌ماکانی ره‌خنه‌ی شانویی					

سه‌رچاوه: (به‌پیره‌برایه‌تی گشتی په‌روه‌ده‌ی هه‌ولیر، به‌شی
 نامار. په‌یمانگه‌ی هونه‌ره‌جوانه‌کان، ناماری ۱۹۹۵-۱۹۹۸).

جگه له پروگرامه‌کانی خویندن قوتابییان روژانه له قوتابخانه‌کان
 ریزکراون و سررود و گورانییان گوتووه. له کوتایی هه‌ر هه‌فته‌یه‌کیش
 چالاکیی کوتایی هه‌فته‌یان نه‌نجامداوه که بریتی بووه له هه‌لکردنی ئالایی

کوردستان و گوتنه وهی چند سروویدیکی نیشتمانی. ههروهها بهرپوهبهرایهتیی گشتیی پهروهدهی ههولیر سالانه چهندن چالاکیی وهرزشی بو قوتابخانهکان ئهجامداوه. له و چوارچیوهیهوه بهرپوهبهرایهتیی چالاکیی وهرزش و دیدهوانی که دهزگایهکی سهر به بهرپوهبهرایهتیی گشتیی پهروهده بو، به ئامانجی گرنگیدان به چالاکیی وهرزشی و هونهری قوتابییان سالانه چهندن چالاکیی ئهجامداوه، بو نمونه ئهجامدانی فیستقالی سالانه بو سهرجهم قوتابخانه سهرهتایی و دواناوهندییهکانی سنووری پاریزگای ههولیر، ئهجامدانی پیشبرکیی تویی پی و تویی باسکه بو قوتابخانهکانی کچان و کوران له پاریزگای ههولیر، کردنهوهی خولیک بو رابهوانی پیشهوهران بو سهرجهم قوتابخانه سهرهتایی و دواناوهندییهکانی سنووری پاریزگا، خولی ناوبژیوانان و مهشقردن بو ماموستایانی قوناغهکانی ناوهندی و دواناوهندیی کوران و کچان (ئاسوی پهروهدهیی، ۲۰۰۱، ژ: ۳، ل: ۲۶).

بهرپوهبهرایهتیی چالاکیی قوتابخانهکان وهکو بهشیکی دیکهی سهر به بهرپوهبهرایهتیی گشتیی پهروهدهی ههولیر، به ههمان شیوه سالانه چهندن چالاکیی جوراوجوری له قوتابخانهکان ئهجامداوه، چالاکییهکان زیاتر بریتی بوون له: کوبوونهوهی دایک و باوکان و کردنهوهی پیشانگای پهخشنامهی سهردیوار، لهپال ئهجامدانی کورته شانق و خویندنهوهی وتار و شیعر و پهخشان و پیشبرکیی هونهری و ئهجامدانی گهشتی زانستی و سهیران (ئاسوی پهروهدهیی، ۲۰۰۱، ژ: ۳، ل: ۲۶)، ههر له و روانگهیوه له سالی (۱۹۹۸) بهرپوهبهرایهتییهکه ههلسا به دامهزاندنی تیپی موسیقای مندالان (ههریم، ۲۰۰۳، ژ: ۳۱۵، ل: ۲۲).

بهرپوهبهرایهتیی گشتیی پهروهدهی ههولیر لهپیناو بهرزکردنهوهی ئاستی روشنبیری قوتابییان له سهرجهم قوناغهکانی خویندندا ههلسا به کردنهوهی کتیبخانه له قوتابخانهکاندا. ئه و پهرتووکانهی کهوا بو

خویندنه وه له کتبخانهکان دادهنرا، زیاتر بریتی بوون له: قورئانی پیرۆز به راقه‌ی کوردی، دیوانی شیعری، فه‌ره‌ه‌نگ، چیرۆک، گوڤاری مندالان، په‌رتوکی تایبەت به میژووی گه‌لی کورد (وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده، ۱۹۹۷، ۹۰-۹۵).

ئەنجام

۱- پرۆسه‌ی خویندن له پارێزگای هه‌ولێر به شیوه‌یه‌کی ئاشکرا کاریگه‌ریی بارودۆخی سیاسی و ئابووری ناوچه‌که‌ی پێوه‌دیاره، به جوړیک له‌کاتی شله‌ژانی بارودۆخی سیاسی و خراپی بارودۆخی ئابووری جوړه پاشه‌کشه‌یه‌ک له‌م که‌رتە به‌دیده‌کریت. هه‌روه‌ها له‌کاتی سه‌قامگیری و باشبوونی بارودۆخی ئابووری بووه‌ته پالپشتیه‌ک بۆ گه‌شه‌سه‌ندنی ئەم که‌رتە.

۲- ئاماری ژماره‌ی قوتابخانه و قوتابییان و مامۆستایان به‌رده‌وام له گوڤاندا‌بووه، که بۆ بارودۆخی سیاسی و ئابووری و ئاستی پۆشنییری دانیشتوان ده‌گه‌رێته‌وه.

۳- مامۆستایان له سنووری پارێزگای هه‌ولێر پۆلی گرنگیان بینیه له پێش‌خستنی ره‌وشی په‌روه‌رده و رێگرییان کردوه له په‌که‌وتنی پرۆسه‌ی خویندن له سنووری پارێزگاکه له‌م ماوه‌یه‌دا.

۴- کۆنفرانسه په‌روه‌رده‌یه‌کان پۆلی گرنگیان هه‌بووه له دیاریکردن و دۆزینه‌وه‌ی چاره‌سه‌ری گونجاو بۆ ئەو گرفتانه‌ی ده‌هاتنه به‌رده‌م پرۆسه‌ی خویندن.

۵- دەرکردنی ژماره‌یه‌ک یاسا و بریاری په‌روه‌رده‌یی، کاریگه‌ریی ئاشکرایان هه‌بووه بۆ دووباره ریک‌خستنه‌وه‌ی سیسته‌می قوتابخانه سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و دواناوه‌ندییه‌کان، هه‌روه‌ها کاریگه‌رییان هه‌بووه له زیادبوونی ژماره‌ی قوتابییان و چالاککردنی ئەم پرۆسه‌یه له سنووری پارێزگاگه.

۶- چالاکییه جو‌راوجۆره‌کانی مامۆستایان و قوتابییان له قوتابخانه‌کان، رۆلی کارایان له پێشقه‌چوونی لایه‌نی رۆشنییری و هزریی قوتابییه‌کان هه‌بووه.

۷- کردنه‌وه‌ی چه‌ند به‌رپۆه‌به‌رایه‌تییه‌ک له قه‌زاکانی سنووری پارێزگای هه‌ولێر، نیشانه‌یه‌که بۆ گرنگیدان به‌ که‌رتی په‌روه‌رده و کارئاسانی راییکردنی مامه‌له‌ی مامۆستایان و قوتابییان له سنووری قه‌زاکاندا.

۸- دەرچوونی بریاری (۹۸۶)ی نه‌وت به‌رانبه‌ر به‌ خۆراک، که به‌شیک بۆ که‌رتی په‌روه‌رده ته‌رخانکرا، ته‌کانیکی گرنگی به‌ که‌رتی په‌روه‌رده‌دا، چاره‌سه‌ری به‌شیک زۆری گرفته‌کانی به‌رده‌م پرۆسه‌ی خویندن کرد.

۹- ریک‌خراوه‌ بیانییه‌کان رۆلی گرنگیان هه‌بووه له هاوکاریکردنی قوتابییان و مامۆستایان، له چوارچیوه‌ی دابینکردنی که‌لوپه‌له‌کانی قوتابخانه و پێداویستییه‌کانی قوتابییان و ئازووقه بۆ مامۆستایان.

۱۰- یه‌کییتی مامۆستایانی کوردستان/ لقی هه‌ولێر، وه‌کو ریک‌خراویکی سه‌ر به‌ که‌رتی په‌روه‌رده، له رینگه‌ی دامه‌زراندنی سندوقی هاوکاری بۆ مامۆستایان، رۆلی گرنگیان هه‌بووه له په‌کنه‌که‌وتنی

پرۆسه‌ی خویندن له سنووری پارێزگای هه‌ولێر، به تایبه‌تی ئه‌و کاتانه‌ی که گوزه‌رانی مامۆستایان خراب بووه.

په‌راویزه‌کان

^۱ - حوسین، فریاد بیلال: له ساڵی (۱۹۵۳) له شاری هه‌ولێر له‌دایکبووه، خویندنی سه‌ره‌تایی و دواناوه‌ندی له شاری هه‌ولێر ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۷۶) به‌شی فیزیای له کۆلیژی په‌روه‌رده له زانکۆی به‌غدا ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۷۷) وه‌کو مامۆستا دامه‌زراوه، له ساڵی (۲۰۱۶) خانه‌نشین بووه، له ئیستادا له شاری هه‌ولێر نیشه‌جێیه (دیدار له‌گه‌ڵ حوسین، فریاد بیلال، ۹ی کانوونی یه‌که‌می ۲۰۲۰).

^۲ - حه‌مه‌ده‌مین، کمال ئه‌حمه‌د: له ساڵی (۱۹۶۰) له شارۆچکه‌ی په‌واندز له‌دایکبووه، قوناغی سه‌ره‌تایی له هه‌مان شوین ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۷۳) قوناغی ناوه‌ندی له رۆژه‌لاتی کوردستان ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۷۹) قوناغی ئاماده‌یی پیشه‌یی له شاری دیوانیه ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۸۳) له شارۆچکه‌ی مه‌خمور وه‌کو مامۆستا له ئاماده‌یی پیشه‌سازی مه‌خمور دامه‌زراوه، له ساڵی (۱۹۸۵) راژه‌که‌ی بۆ ئاماده‌یی پیشه‌سازی هه‌ولێر گواستۆته‌وه، ئیستا وه‌کو به‌رپه‌وه‌به‌ری هه‌مان ئاماده‌یی له‌سه‌ر کاره‌که‌ی به‌رده‌وامه، له شاری هه‌ولێر نیشه‌جێیه. (دیدار له‌گه‌ڵ حه‌مه‌د ئه‌مین، که‌مال ئه‌حمه‌د، ۱۱ی حوزه‌یرانی ۲۰۲۱).

^۳ - عه‌تائه‌للا، کاف: له ساڵی (۱۹۵۹) له شاری هه‌ولێر له‌دایکبووه، له ساڵی (۱۹۷۱) خویندنی سه‌ره‌تایی و له ساڵی (۱۹۷۴) خویندنی ناوه‌ندی له شاری هه‌ولێر ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۷۷) خویندنی ئاماده‌یی هه‌ر له شاری هه‌ولێر ته‌واوکردووه، له ساڵی (۱۹۸۳) به‌شی ئاماری له کۆلیژی کارگێڕی و ئابووری له زانکۆی موس‌ل ته‌واوکردووه، له ئیستادا به‌رپه‌وه‌به‌ری به‌شی ئاماره

له وهزارهتی پهروهردده، له شاری ههولیر نیشتهجییه (دیدار لهگه‌ل عه‌تائه‌للا، کافي، ۱۶، ئه‌یلولی ۲۰۲۱).

٤ - رهمه‌زان، ناصیح غه‌فوور: له سالی (۱۹۴۸) له شاری که‌رکوک له‌دایکبووه، قوناغه‌کانی خویندنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و ناوه‌ندی له‌و شاره ته‌واوکردوو، له سالی (۱۹۶۲) چۆته ریزه‌کانی پارتی دیموکراتی کوردستان، له سالی (۱۹۶۹) وه‌کو به‌رپوه‌به‌ری قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی ته‌ویلده دامه‌زراوه، له سالی (۱۹۷۰) چووته یه‌کیتی سؤقیه‌ت، له سالی (۱۹۷۹) دکتورای له میژووی په‌یوه‌ندییه نیوده‌وله‌تییه‌کان و سیاسه‌تی دهره‌وه به‌ده‌سته‌یناوه، له ۵۰ ته‌مموزی (۱۹۹۲) وه‌ک یه‌که‌م وه‌زیری په‌روه‌رده له حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان ده‌سته‌کار بووه، له ۲۶ ی نیسانی (۱۹۹۳) بۆ دووه‌مین جار وه‌کو وه‌زیری په‌روه‌رده‌ی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان هه‌لبژیردراوه‌ته‌وه، خاوه‌نی دیوانیکی شیعییه به‌ناوی (ریگای کۆلنه‌دان)، ئیستا له شاری هه‌ولیر نیشته‌جییه. (دیدار له‌گه‌ل رهمه‌زان، ناصیح غه‌فوور، ۱۲ ی نیسانی ۲۰۲۱).

٥ - بطرس، نزار حنا: له سالی (۱۹۶۲) له شارۆچکه‌ی عه‌نکاوه له‌دایکبووه، له سالی (۱۹۷۴) قوناغی سه‌ره‌تایی له شاری که‌رکوک ته‌واوکردوو، له سالی (۱۹۸۰) قوناغی ناوه‌ندی له شاری هه‌ولیر ته‌واوکردوو، له سالی (۱۹۸۴) به‌شی فیزیای له کولیژی زانست له زانکۆی سه‌لاحه‌ددین ته‌واوکردوو، له سالی (۲۰۰۱) له به‌رپوه‌به‌رایه‌تی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولیر وه‌کو به‌رپوه‌به‌ری هۆبه‌ی خویندنی سریانی ده‌سته‌کار بووه، تا ئیستا له‌سه‌ر پیشه‌که‌ی به‌رده‌وامه، له شارۆچکه‌ی عه‌نکاوه نیشته‌جییه. (دیدار له‌گه‌ل بطرس، نزار حنا، ۲ ی تشرینی دووه‌می ۲۰۲۰).

٦ - ئه‌حمده‌د، ته‌لعه‌ت جه‌لال: له سالی (۱۹۵۳) له شاری هه‌ولیر له‌دایکبووه، قوناغه‌کانی خویندنی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی هه‌ر له شاری هه‌ولیر ته‌واوکردوو، له سالی (۱۹۷۱) به‌شی وه‌رزشی له (خانه‌ی مامۆستایان-دار المعلمین) له شاری (کوت) ته‌واوکردوو، له سالی (۱۹۷۳) وه‌کو مامۆستا له گوندی ته‌رجانی سه‌ر به‌پاریزگای هه‌ولیر دامه‌زراوه، تا وه‌کو سالی (۲۰۱۴) وه‌کو به‌رپوه‌به‌ر له قوتابخانه‌کانی (ته‌رجان، مه‌لافه‌ندی، بیکه‌س، نیشتمان) ده‌سته‌کاربووه، له سالی

(۲۰۱۵) خانہ نشین کراوہ، لہ ئیستادا لہ شاری ہولیزر نیشته جتیہ (دیدار لہ گہل
ئہ حمہد، تلعت جہلال، ۸ کانوونی یہ کہ می ۲۰۲۰).

لیستی سەرچاوه‌کان

یه‌که‌م/ به‌لگه‌نامه حکومییه‌کان

أ- به زمانی کوردی

- ئاماده‌یی ئاسکی که‌له‌کی پیشه‌یی، گۆرینی زمانی خویندن، ژ: ۱۵۳، ب: ۱۹۹۵/۱۲/۲۰.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، پرۆگرامه‌کان، ژ: ۲۳۲۲، ب: ۱۹۹۶/۲/۱۲.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، خۆیه‌تیی پیشه‌یی، ژ: ۸۵۰۰، ب: ۱۹۹۶/۸/۱۷.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، کردنه‌وه‌ی به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی پیشه‌یی، ژ: ۳۸۱۳، ب: ۱۹۹۶/۹/۲۴.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، پرۆگرامه‌کان، ژ: ۵۶۱، ب: ۱۹۹۷/۱/۱۱.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، بریار، ژ: ۳۱۶۰، ب: ۱۹۹۷/۳/۲.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی چالاکیی قوتابخانه‌کان، سرووده بریار له‌سه‌ردراوه‌کان، ژ: ۶۳۹۷، ب: ۱۹۹۷/۴/۱۴.
- به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی گشتیی په‌روه‌رده‌ی هه‌ولێر، به‌رێوه‌به‌رایه‌تیی پیشه‌یی، ژ: ۱۰۹۱۲، ب: ۱۹۹۷/۹/۱.

- به‌رئوہ بہ‌رایہ‌تیی گشتیی پەروردهی هه‌ولیر، خۆیه‌تی پیشه‌یی، کورسی خویندن، ژ: ۱۷۹۷۴، ب: ۱۹۹۷/۱۰/۸.
- به‌رئوہ بہ‌رایہ‌تیی گشتیی پەروردهی هه‌ولیر، پرۆگرامه‌کان، ژ: ۲۲۶۷۷، ب: ۱۹۹۷/۱۲/۶.
- به‌رئوہ بہ‌رایہ‌تیی گشتیی پەروردهی هه‌ولیر، پرۆگرامه‌کان، ژ: ۲۳۳۵۱، ب: ۱۹۹۷/۱۲/۱۴.
- به‌رئوہ بہ‌رایہ‌تیی گشتیی پەروردهی هه‌ولیر، به‌شی ئامار، په‌یمانگه‌ی هونه‌ره جوانه‌کان، ئاماری ۱۹۹۵-۱۹۹۸.
- وه‌زاره‌تی پەرورده/ دیوانی وه‌زاره‌ت/ به‌شی ئامار، ساله‌کانی خویندنی ۱۹۹۵-۱۹۹۶، ۱۹۹۶-۱۹۹۷، ۱۹۹۷-۱۹۹۸.
- وه‌زاره‌تی پەرورده، (۱۹۹۷)، یه‌که‌م کۆنفرانسی وه‌زاره‌تی پەرورده، هه‌ولیر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی پەرورده.
- وه‌زاره‌تی پەرورده، (۲۰۰۰)، راپۆرتی چالاکیه‌کانی وه‌زاره‌تی پەرورده-سالی خویندنی ۱۹۹۸-۱۹۹۹، به‌رئوہ بہ‌رایه‌تیی گشتی پرۆگرام و نه‌خشه‌کێشان، سلیمانی، بی چاپخانه.
- وه‌زاره‌تی پەرورده، (۲۰۰۱)، وه‌زاره‌تی پەرورده کۆنگره‌ی پەرورده‌ی سییه‌می ده‌به‌ستیت، سلیمانی، بی چاپخانه.

ب- به‌زمانی عه‌ره‌بی

- المديرية العامة لتربية محافظة أربيل، معمل نجارة التربية، النشاطات، ع: ۲۸، ت: ۱۹۹۷/۷/۲.

- مديرية التربية العامة - أربيل/ قسم الأرشيف للدراسات الإسلامية
١٩٩٥-١٩٩٨.
- مديرية التربية العامة - أربيل/ قسم الأرشيف, المدارس الثانوية
١٩٩٥-١٩٩٨.
- المعدلات الشهرية والسنوية للمدارس الإبتدائية, سجل مدرسة
تستيره ١٩٩٥-١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الإبتدائية/
جدول رقم ١, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٦-١٩٩٧, ١٩٩٧-١٩٩٧-
١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الإبتدائية/
جدول رقم ٢, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٦-١٩٩٧, ١٩٩٧-١٩٩٧-
١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الإسلامية/
جدول رقم ١, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٦-١٩٩٧, ١٩٩٧-١٩٩٧-
١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الثانوية/
جدول رقم ١, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٦-١٩٩٧, ١٩٩٧-١٩٩٧-
١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة/ الجداول التفريغية للمدارس الثانوية/
جدول رقم ٢, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٦-١٩٩٧, ١٩٩٧-١٩٩٧-
١٩٩٨.

- وزارة التربية مديرية العامة للتخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ رياض الأطفال لسنة الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦/١٩٩٧-١٩٩٨ .
- وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الابتدائي لسنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٧-١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الثانوية لسنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٧-١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المعاهد, سنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٧-١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم الثانوي والإسلامي لسنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٧-١٩٩٨.
- وزارة التربية/ المديرية العامة للمناهج و التخطيط التربوي/ قسم الأحصاء/ تعليم المهني, لسنوات الدراسية ١٩٩٥-١٩٩٦, ١٩٩٧-١٩٩٨.

دووه م/ بلاوكراره ريكراره ييه كان

- سكرتاريه تي يه كيتي مامؤستاياني كوردستان/ لقي هه وليز, چالاكيه كاني لقي هه وليزي يه كيتي مامؤستاياني كوردستان, بلاوكراره ي ژماره: ١١٠, ١٢/٩/٢٠٠٣.

سێیه‌م / پەرتووکه‌کان

بە زمانی کوردی

- حەمه كەرىم، هێرش عەبدوللا، (٢٠١٣)، پەيوەندىيە سىياسىيەكانى نىوان هەريمى كوردستان و دەولەتانی دراوسى - ئێران و تورکیا و سوريا (١٩٩١-٢٠٠٣)، چاپى يەكەم، تەهران، چاپخانهى تەهران.
- حەمەد، كاوه عومەر، (٢٠١٨)، سەرھەڵدانى باشوور-یۆبیلی زیوینی دامەزراندنی وەزارەتی پەرۆردەى حكومەتی هەريمى كوردستان، چاپى يەكەم، هەولێر، چاپخانهى كۆمپانیای دارا پرىنتىنگ.
- خۆشناو، محەمەد، (١٩٩٩)، چالاكى و پرۆژەكانى كابينەى سێیه‌م، چاپى يەكەم، هەولێر، چاپخانهى وەزارەتی رۆشنىبىرى.
- رەشىد، سەلاح، (٢٠٢٠)، شەرى ناوخۆى كورد بۆچى سەريهەڵدا؟ چۆن گەشەى كرد ؟ سەرئەنجام، چاپى يەكەم، سلىمانى، ناوەندى رۆشنىبىرى ئەدىبان.
- سەنگاوى، نەجم، (٢٠١٧)، باشوورى كوردستان پووداو و دەستكەوتەكان، بى شویتى چاپ، چاپخانهى چوار چرا.
- شىخ يەزدىن، شەوكەت، (١٩٩٨)، وەزارەتی دارایی و ئابوورى كابينەى خزمەتگوزارى / كابينەى سێيه‌مى حكومەتی هەريمى كوردستان، هەولێر، چاپخانهى وەزارەتی رۆشنىبىرى.
- صۆفى، رېبين محەمەد، (١٩٩٨)، هەريمى كوردستانى عىراق و بريارى ٩٨٦ ئەنجومەنى ئاسايشى نەتەوە يەكگرتووەكان، كۆيە، پەيمانگەى تەكنىكى كۆيە.

- کهریم، دلیر، (۲۰۱۳)، په‌روه‌رده و گرفته‌کانی، چاپی یه‌که‌م، بی شوینی چاپ، بی چاپخانه.

به زمانی عه‌ره‌بی

- طیب، أمین، عبدالعزیز، تیلی، (۱۹۹۷)، القرار ۹۸۶ و تطبیقاته فی کوردستان، الطبعة الأولى، دهوک، مطبعة خبات.

چواره‌م/ نووسین و بلاوکرده‌وه

به زمانی کوردی

- ئەحمەد، سوعاد، (۱۹۹۹)، خویندنی سریانی و هه‌نگاوه‌کانی به‌روه‌پیشچوونی، گوڤاری هه‌ریم، ژماره: ۲۳۷، ۱ کانوونی یه‌که‌م.
- جه‌لال، به‌هائه‌ددین، (۱۹۹۹)، دیمانە له‌گه‌ل وه‌زیری په‌روه‌رده، رۆژنامه‌ی براییه‌تی، ژماره: ۲۹۲۱، ۱۲ ئه‌یلوول.
- دۆستی، عه‌بدولقادر، (۲۰۰۲)، پرۆژه‌کانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده له فه‌یزی ۱۲ بریاری ۹۸۶ دا، گوڤاری ئاسۆی په‌روه‌رده‌یی، ژماره: ۲۵، تشرینی دووه‌م.
- رانیه‌یی، محمه‌د، (۱۹۹۷)، وانه‌ی سروود له قوتابخانه‌کاندا، گوڤاری په‌یامی مامۆستا، ژماره: ۸، تشرینی یه‌که‌م.
- شه‌ریف، سوعاد ئەحمەد، (۲۰۰۰)، خویندن به‌ زمانی تورکمانی و سه‌ره‌تایه‌کی چاک، گوڤاری هه‌ریم، ژماره: ۲۴۰، ۱۵ کانوونی دووه‌م.
- عومه‌ر، عه‌بدوللا، (۲۰۰۸)، کورد له نیوان سالانی ۱۹۵۸-۲۰۰۰، گوڤاری په‌یامی مامۆستا، ژماره: ۳.

- عەبد، جوان، (٢٠٠٠)، قوتابخانەکانی نەوجەوانان باشتەین دەرفەت بۆ قوتابییه دابراوەکان، گۆڤاری ھەریم، ژمارە: ٣٠٤.
- عەلی، عەبدولمونییم عەزیز، (٢٠٠٣)، ئەرک و کارەکانی بەرپۆه بەرایەتی بڕوانامەکان لە وەزارەتی پەرۆردەدا ١٩٩٦-٢٠٠٣، گۆڤاری ئاسۆی پەرۆردەیی، ژمارە: ٣٦، تشرینی یەکەم.
- قەرەنی، عەبدوللا، (٢٠٠١)، پەیمانگاکانی وەزارەتی پەرۆردە، گۆڤاری ئاسۆی پەرۆردەیی، ژمارە: ٧، ئایار.
- محیەددین، شلیپر، (٢٠٠٢)، قوتابخانەکانی نەوجەوانان، گۆڤاری ئاسۆی پەرۆردەیی، ژمارە: ١٩، ئایار.
- مراد، نادر مووشی، (٢٠٠٣)، رەوشی فێرکردنی سریانى لە ھەریمدا، گۆڤاری ئاسۆی پەرۆردەیی، ژمارە: ٢٨، شوبات.
- ھەژار، (١٩٩٧)، چاوپێکەوتن لەگەڵ نزار ھەننا بطرس، گۆڤاری پەيامی مامۆستا، ژمارە: ٨، تشرینی یەکەم.
- وشیار، (١٩٩٦)، دیمانە لەگەڵ وەزیری پەرۆردە دکتۆر جەرچیس ھەسەن، گۆڤاری پەيامی مامۆستا، ژمارە: ٥.

بە زمانى عەرەبى

- آرام، صباح، (٢٠٠٤)، المناهج الدراسية و تطبيق حقوق الإنسان، مجلة آفاق تربوية، العدد: ٢، كانون الثاني.
- بطرس، نوري، (٢٠٠٠)، التعليم السرياني في كردستان، مجلة رسالة المعلم، العدد: ١٧، نيسان.

- رمضان, شمال, (۱۹۹۸), التربية و التعليم في كردستان ۱۹۹۱-
۱۹۹۸, جريدة خبات, العدد: ۹۰۲, ۲۷ تشرين الثاني.
- رمضان, شمال, (۱۹۹۸), التربية و التعليم في كردستان ۱۹۹۱-
۱۹۹۸, جريدة خبات, العدد: ۸۸۰, ۲۶ حزيران.
- مراد, أكد, (۲۰۱۰), تجربة التعليم السرياني في إقليم كردستان, مجلة
التربية و التعليم, العدد: ۵.
- موشي, نادر, (۲۰۰۴), حول تجربة التعليم السرياني بعد إنتفاضة أذار
۱۹۹۱ في الإقليم, مجلة آفاق تربوية, العدد: ۴, أيلول.
- مراد, نادر موشي, (۲۰۰۴), التعليم السرياني, مجلة لآفاق تربوية,
العدد: ۲, كانون الثاني.

پینجهم / پوژنامه کان

به زمانی کوردی

- خهبات, ژماره: ۸۹۹, تشرینی دووهمی ۱۹۹۸.
- ریگای کوردستان, ژماره: ۲۲۷, ۲۱ تشرینی دووهمی ۱۹۹۶.
- ریگای کوردستان, ژماره: ۲۳۱, ۱۰ تشرینی یهکه می ۱۹۹۶.
- ریگای کوردستان, ژماره: ۲۷۶, ۱۲ تشرینی دووهمی ۱۹۹۷.

به زمانی عه ره بی

- خبات, العدد: ۸۶۵, ۶ آدار ۱۹۹۸.

— خبات, العدد: ٩٠٥, كانون الأول ١٩٩٨.

شه شه م / گوڤاره کان

به زمانی کوردی

— ئاسۆی پهروه ردهیی, ژماره: ٣, کانوونی دووهمی ٢٠٠١.

— بارش, ژماره: ٢, ٢٠٠٠.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ٢, ئهیلوولی ١٩٩٥.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ٥, ١٩٩٦.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ٦, نیسانی ١٩٩٧.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ٧, ته مموزی ١٩٩٧.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ٩, شوباتی ١٩٩٨.

— په یامی مامۆستا, ژماره: ١٧, نیسانی ٢٠٠٠.

— ههریم, ژماره: ٣١٥, سالی ٢٠٠٣.

به زمانی عه ره بی

— آفاق تربویة, العدد: ١, أب ٢٠٠٣.

— آفاق تربویة, العدد: ٢, كانون الثاني ٢٠٠٤.

— آفاق تربویة, العدد: ١١, نیسان ٢٠٠٦.

– آفاق تربویة، العدد: ۱۲، تموز ۲۰۰۶.

وضع التربية و التعليم في محافظة أربيل ١٩٩٤-١٩٩٨

التربية أحد أهم المحركات المجتمع, وعلامة المستوى الثقافية للمجتمع, وأيضا يرتبط تطوير أي مجتمع بتطوير قطاع التعليم. لكن مع ذلك ، فإن الإتجاهات السياسية والإقتصادية لها تأثير واضح على التعليم.

كان للتغيرات السياسية بعد عام ١٩٩٤ والصراع بين الأحزاب أثر سلبي على جميع جوانب الحياة. لم يسلم منه قطاع التعليم ايضا, لذلك كان من الضروري إعداد بحث علمي حول وضع التعليم في محافظة أربيل من ١٩٩٤ إلى ١٩٩٨, على أساس التحليل والدراسة الدقيقة للمصادر.

تحتوى هذا البحث من ثلاث فصول رئيسية: الفصل الاول : يحمل عنوان تأثير الأوضاع السياسية على التربية و التعليم من السنة ١٩٩٤ الى السنة ١٩٩٨, التي فيها تسلط الضوء على الوضع المعيشي للطلاب و المدرسين. أما الفصل الثاني فقد خصص لعرض إعداد المعلمين والطلاب في محافظة أربيل خلال هذه الفترة, مع القرارات المهمة الصادرة من مديرية العامة للتربية فى أربيل للمدرسين والطلاب. الفصل الثالث يتحدث عن المناهج والكتب الدراسية في كل المراحل التعليمية التابعة لوزارة التربية.

Abstract

The status of education in Erbil 1994-1998

Education is one of the most important drivers of society and a sign and result of the cultural level of society. The development of any society is linked to the development of the education sector. However, the political and economic trends have a clear impact on education.

The political changes after 1994 and the conflict between the parties had a negative impact on all aspects of life. The education sector was not spared from it. For this, the preparation of a scientific research on the status of education in Erbil Governorate from 1994 to 1998 was necessary. On the basis of analysis and careful study of the sources.

This research consists of three main chapters: Chapter One: It bears the title The Impact of Political Situation on Education from 1994 to 1998, Which highlights the living situation of students and teachers. The second chapter is devoted to presenting the number of teachers, teachers and students in Erbil Governorate during this period, With the important decisions issued by the General Directorate of Education in Erbil For teachers and students. The third chapter is devoted to curricula and textbooks in all educational stages of the Ministry of Education.

Keywords: (Education, Data, Programs, Organization, Activity)